

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสาขาวิชาการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จากหนังสือ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถแบ่งออกดังนี้

1. หลักสูตรคหกรรมศาสตร์บัณฑิต คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์
2. คุณลักษณะบัณฑิต
3. การพัฒนาคุณลักษณะและกระบวนการผลิตบัณฑิตตามกรอบคุณลักษณะ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรคหกรรมศาสตร์บัณฑิต คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์

คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เป็นแหล่งเรียนรู้ชั้นนำด้านเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตนักปฏิบัติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทาง มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งทางด้านวิชาการและทักษะวิชาชีพ มีสมรรถนะวิชาชีพระดับสากลบนพื้นฐานความเป็นไทย ซึ่งปัจจุบันคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์เปิดสอนในหลักสูตร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ได้รับการสถาปนาขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2548 มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการโดยให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาด้านวิชาชีพและเทคโนโลยี มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงที่เน้นการปฏิบัติทางการสอน ทาการวิจัยผลิตครูวิชาชีพ ให้บริการทางวิชาการในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแก่สังคม ทานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประกอบด้วยศูนย์บริหาร 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์เทเวศร์ ศูนย์โชติเวช ศูนย์พัฒนชกการพระนคร ศูนย์ชุมชนเขตอุดมศักดิ์ และศูนย์พระนครเหนือ จัดการเรียนการสอนเป็น 9 คณะ คือ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน คณะบริหารธุรกิจ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ และคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น

คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ (ศูนย์โชติเวช) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2481 โดยการโอนกิจการโรงเรียน ช่างทอวัดโบสถ์มาสังกัดกองอาชีวศึกษา กรมวิชาการ เปิดสอนเฉพาะวิชาการทอผ้า ปีต่อมาโรงเรียนได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียน ช่างทอวัดสามพระยา เนื่องจากย้ายมาทำการสอนที่โรงเรียนพัฒนชกการสามพระยา(เดิม)

พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 17(6) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2548 และหนังสือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ ศธ 0503(3)/ว288 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2550 ประกอบกับมติสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ในการประชุมครั้งที่ 8/2550 เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2550 จึงแบ่งส่วนราชการระดับคณะในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ออกเป็น 9 คณะ ดังต่อไปนี้

1. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
2. คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์
3. คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน
4. คณะบริหารธุรกิจ
5. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
6. คณะวิศวกรรมศาสตร์
7. คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์
8. คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น
9. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ 10

สาขาวิชาการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ เริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อปีการศึกษา 2550 เปิดหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี ในการเปิดหลักสูตรได้พิจารณาให้สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจบริการด้านอาหารทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ โดยมุ่งหวังให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนี้ มีคุณสมบัติเป็นที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการ

วิสัยทัศน์ (Vision)

จัดเตรียมนักศึกษา ให้มีทักษะ และความรู้ที่จำเป็นในด้านการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ที่ทันสมัย

ภารกิจ (MISSION)

1. จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นวิชาชีพบนพื้นฐานด้านการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ที่มีคุณภาพ และมีความสามารถพร้อมเข้าสู่อาชีพ
2. สร้างงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม บนพื้นฐานของการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์สู่การผลิตและการบริการที่สามารถถ่ายทอดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ประเทศ
3. ให้บริการงานวิชาการและการศึกษาที่มีแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการมีอาชีพอิสระและพัฒนาอาชีพสู่การแข่งขัน
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และรักษาสิ่งแวดล้อม
5. พัฒนาระบบบริหารการจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพด้วยหลักธรรมาภิบาล

วัตถุประสงค์

การจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ ดังนี้

1.1 เพื่อผลิตบัณฑิตผู้มีความรู้ความชำนาญด้านการบริหารธุรกิจคหกรรมศาสตร์ สามารถดำเนินการจัดการการตลาด การผลิต ควบคุมและตรวจสอบผลงานเชิงอุตสาหกรรม และสามารถสาคิดแนะนำผู้บริโภค สามารถบริการและถ่ายทอดความรู้เรื่องงานประดิษฐ์ต่างๆ ทั้งการพูด การเขียน สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านรูปแบบและวัสดุ

1.2 ปฏิบัติงานในหน้าที่ธุรกิจด้านหัตถอุตสาหกรรม นักบริหารธุรกิจงานคหกรรมศาสตร์ นักพัฒนา นักวิชาการที่สามารถวิเคราะห์วิจัยและติดตามประเมินผล ปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้แนะนำงานประดิษฐ์สาขาหัตถอุตสาหกรรม และสามารถประกอบอาชีพธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 เพื่อฝึกอบรมให้เป็นผู้ในสังคม สามารถในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและเผยแพร่ความรู้เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของครอบครัว ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและจารีต ประเพณีอันดีงามให้เหมาะสมกับชีวิตของสังคมในปัจจุบัน สามารถในการตัดสินใจวางแผนดำเนินงานและแก้ปัญหาด้วยวิชาการ หลักการ และเหตุผล ทั้งในชีวิตประจำวันและงานธุรกิจ เป็นผู้ใฝ่ในการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อติดตามวิทยาการสมัยใหม่ และเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการปรับปรุงสมรรถภาพของงานในหน้าที่

1.4 เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความหมั่นเพียร ความอดทนความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป ทั้งในครอบครัวและสังคม ตรงต่อเวลา ประหยัด ประณีต และมีเจตคติต่อวิชาชีพของตนในทางที่ดี

2. คุณลักษณะของบัณฑิต

การกำหนดคุณลักษณะหรือความคาดหวังที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตนั้นมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามความคิดและความเชื่อของนักคิดแต่ละคน แต่ละสถาบัน ความเชื่อบางอย่างมีลักษณะซ้ำซ้อนผสมผสานหลายแนวคิดด้วยกัน แต่เมื่อได้ประมวลแนวคิดของนักคิดและนักการอุดมศึกษาของไทยเข้าด้วยกันแล้ว สามารถสรุปคุณลักษณะของบัณฑิตออกเป็นกลุ่มใหญ่ด้วยกัน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอุดมคตินิยม กลุ่มปัญญานิยม กลุ่มชุมชนนิยม กลุ่มปฏิบัตินิยม และกลุ่มเทคโนโลยีนิยม แต่ละกลุ่มมีหลักคิดเฉพาะของกลุ่ม แต่ในแต่ละกลุ่มก็มีคุณลักษณะบางอย่างซ้ำซ้อนกันอยู่บ้างนักคิดหรือผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละกลุ่มเองก็มีความคิดบางส่วนบางประเด็นที่ซ้ำซ้อนกัน ในงานวิจัยนี้จะได้เสนอภาพรวมของผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละลักษณะ

2.1 กลุ่มอุดมคตินิยม

คุณลักษณะบัณฑิตในกลุ่มอุดมคตินิยมเน้นคุณลักษณะของบัณฑิตที่เป็นอุดมคติของมนุษย์ คือ คุณธรรมจริยธรรม เป็นฐานหลักที่สำคัญ รวมถึงองค์ประกอบในเรื่องอุดมคติและความเชื่อต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ความคิดในการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณธรรมจริยธรรมโดยมีพื้นฐานทางศาสนาเป็นตัวรองรับนี้เกิดจากการมองเห็นปัญหาของการศึกษาไทยเฉพาะปัญหาการอุดมศึกษาไทยที่เน้นเศรษฐกิจ เน้นการพัฒนาตามอย่างของประเทศทางตะวันตกเป็นสำคัญ จึงมุ่งเน้นให้บัณฑิตหรือการอุดมศึกษาเป็นไปเพื่อ “จะผลิตคนให้สำเร็จวิชาชีพนั้น ๆ มาใช้ คือ เราจะผลิตคนมาเป็นกำลังคนสำหรับสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม” (พระธรรมปิฎก, 2542: 11) ไม่ได้เน้นที่การสร้างคนให้รู้จัก เข้าใจ และมีชีวิตที่มีคุณค่าสูงกว่าเพียงแค่เศรษฐกิจหรือการเงิน เป็นการอุดมศึกษาเพื่อรับใช้ทางเศรษฐกิจ โดยพระไพศาล วิสาโล กล่าวว่าเป็นการศึกษาเป็นไปเพื่อรับใช้

ทุนนิยมเป็นหลักโดยเฉพาะถ้าเรามองไปที่มหาวิทยาลัยจะเห็นว่าถูกรอบงำโดยอำนาจทุนมากตั้งแต่จุดมุ่งหมายของอุดมศึกษาที่เราร่าง นับตั้งแต่ที่เราพัฒนาการมาในปี พ.ศ.2503 - 2504 เป็นต้นมา อุดมศึกษาเป็นไปเพื่อผลิตคนเข้าสู่ตลาดแรงงานภาคอุตสาหกรรมภาคบริการมาโดยตลอด(พระไพศาล วิสาโล 2545: 4)

นอกจากนี้สภาพการณ์ของอุดมศึกษาที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจทุนนิยมดังกล่าวแล้ว พระไพศาล วิสาโล ยังชี้ให้เห็นเพิ่มเติมอีกว่าตัวมหาวิทยาลัยเองก็มีลักษณะเป็นทุนนิยมด้วยตนเอง ดังคำกล่าวเพิ่มเติมว่า “ตัวมหาวิทยาลัยเองก็เริ่มจะเป็นธุรกิจ เป็นอุตสาหกรรมมากขึ้นอย่างที่เราเริ่มเห็นกันในเวลานี้ว่า มหาวิทยาลัยเริ่มแสวงหากำไรมากขึ้นทุกที มีการพยายามสร้างจุดขาย สร้างหลักสูตรพิเศษเพื่อที่จะดึงคนมาซื้อบริการทางการศึกษา มาเป็นบัณฑิต มีการเสนอจุดขาย เช่น ปริญญาโท 2 ปี ไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์หรือมีการเสนอหลักสูตรที่จบกันได้เร็ว ๆ”(พระไพศาล วิสาโล 2545: 4)

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เน้นการสนองตอบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ผู้เรียนละลาย มองข้าม และไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของอุดมคติ คุณค่าของวามเสียสละเท่าที่ควร เราจึงเห็นบัณฑิตที่มุ่งแต่เอาชนะ เอาเปรียบ เห็นแก่ได้อยู่ทั่วไป ดังที่คณาจารย์ในโครงการบัณฑิตอุดมคติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มองเห็นอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการพัฒนาบัณฑิตของไทย จนนำไปสู่แนวคิดในการผลิตบัณฑิตในอุดมคติขึ้น ดังที่ โครงการได้กล่าวไว้ว่า “คณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ตระหนักถึงปัจจัยรุมล้อมด้านการแข่งขันเสรีเพื่อถึงเป้าหมายด้านเศรษฐกิจและขณะเดียวกันก็ต้องทำนุบำรุงชีวิต จิตใจและคุณภาพชีวิตของคนไทยในสังคมยุคไฮเทคที่ต้องรู้จักกว้างรู้ไกลและเจาะลึกเทคโนโลยี ” (มณีวรรณ กมลพัฒนะ, 2538: 10) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ส.ศิวัรักษ์ ที่ว่า “ยิ่งในช่วงหลังมานี้ระบบทุนมีอำนาจเหนือรัฐ การศึกษาก็ต้องเป็นไปเพื่อให้ผู้รับการศึกษาได้รับใช้นายทุน ตลอดจนบรรษัทข้ามชาติ ยิ่งกว่าอะไรอื่น ดังนัการศึกษานิพนธ์เองก็ปรารถนาว่า เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ 2 นักการศึกษาอเมริกันมาร่วมกับนักการศึกษาญี่ปุ่นระบบการศึกษาให้เป็นไท ซึ่งในที่นี้หมายถึงสาระของ Liberal Education ตามแบบฝรั่ง(ส.ศิวัรักษ์, 2545: 2) ซึ่ง ส.ศิวัรักษ์ กล่าวต่อไปว่าญี่ปุ่นไม่สามารถต้านกระแสทุนนิยมได้”

เมื่อประมวลสาเหตุหลักที่นำไปสู่ปัญหาของอุดมศึกษาและการผลิตบัณฑิตในแนวนี้แล้ว เราจะพบว่าปัญหาใหญ่คือการผลิตบัณฑิตตามรูปแบบและกระบวนการของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกซึ่งเป็นการผลิตบัณฑิตเพื่อรับใช้ระบบทุนนิยม สนองตอบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการมีงานทำ เดินตามเส้นทางของบรรษัทนานาชาติที่ให้บัณฑิตเป็นผู้ตามสอดคล้องกับระบบบริโภคนิยมส่งผลให้บัณฑิต ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตอย่างขาดอุดมคติและเป้าหมายที่ชัดเจนพอ

โดยเหตุนี้แนวคิดของการอุดมศึกษาและการผลิตบัณฑิตตามแนวนี้จึงต้องเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาดังกล่าวและแสวงหาทางออกที่เหมาะสมมีคุณค่าสูงสุดในชีวิตยิ่งไปกว่าการจัดการศึกษาเพียงเพื่อรับใช้รัฐบาลและเศรษฐกิจทุนนิยมเท่านั้น ดังที่ ส.ศิวัรักษ์ ได้เสนอไว้ว่า “อุดมศึกษาหรือการศึกษาขั้นสูงสุด คือ เพื่อความเป็นไทจากอวิชชา หรือความมืดบอดที่ครอบงำมนุษย์ เพื่อปลอดพ้นจากอวิชชาก็ย่อมเข้าถึงปัญหาหรือปรัชญาคือเข้าใจสภาวะธรรมทั้งหมดอย่างปราศจากการติดยึดใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อถึงจุดสุดท้ายของชีวิตที่ความเข้าใจอย่างแจ่มชัด ปรัชญาหรือ

ปัญญาย่อมควบคู่กันไปกับกรุณาคือความคิดและจิตใจ เดินไปในทางที่จะเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล และรับใช้ผู้อื่น สัตว์อื่นอย่างหาที่สุดมิได้ (ส.ศิวรักษ์, 2545: 17)” ในทำนองเดียวกัน พระไพศาล วิสาโล ก็เห็นด้วยกับ ส.ศิวรักษ์ ที่ว่า “อุดมศึกษาต้องเป็นไปเพื่ออุดมคติ แต่อุดมคติในที่นี้ไม่ได้มองเป็นเรื่องไกลตัว” อุดมคติ หมายถึงอะไร คติในที่นี้พระไพศาล วิสาโล “เป็นที่ไป” หรือที่บรรลุถึง ซึ่งหมายถึง “ภพภูมิ” หรือ “สถานที่” ก็แล้วแต่ พระไพศาล วิสาโล จึงให้นิยามของ อุดมศึกษาไว้ว่า “อุดมศึกษาที่พึงปรารถนาคือ อุดมศึกษาที่สามารถนำพามนุษย์และสังคมไปสู่สัจธรรมที่ อุดมหรือภพภูมิที่สูงถึงถึงงาน อุดมศึกษาต้องสอนชีวิตที่เข้าสู่ภูมิธรรมที่สูงส่งขึ้น ซึ่งต้องเป็นไปและเข้าสู่ภาวะที่องกามขึ้นเป็นภพภูมิที่น่าอยู่และเอื้ออาทรต่อความเจริญเติบโตทางวิญญาณของมนุษย์” (ส.ศิวรักษ์, 2545: 2)

ทั้งสองท่านต่างก็เห็นตรงกันว่า เป้าหมายของอุดมศึกษา คือ อุดมคติ คือ ต้องพัฒนาคนให้ถึงอุดมคติให้ได้และอุดมคติที่ทั้งสองท่านเห็นไปในทางเดียวกัน ก็คือ พื้นฐานทางศาสนานั้นเองเพราะพระพุทธศาสนาก็คือรากเหง้าของคนไทยเองเป็นหลักสำคัญ

ส่วนท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกได้ชี้แนะในส่วนของการสร้างบัณฑิตให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า การพัฒนาคนนั้นต้องมีลักษณะบูรณาการ คือ รวมคุณลักษณะทั้งสามเข้าด้วยกันเป็นการพัฒนา “คนทั้งคน” ว่า การพัฒนาคนทั้งคน ก็คือการพัฒนาบวรของบวรแห่งการดำเนินชีวิตของคนทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรมจิตใจและปัญญาเจริญองกามขึ้นอย่างประสานสัมพันธ์สอดคล้องส่งผลเกื้อกูลต่อกันไปด้วยดีทั้งระบบ(พระธรรมปิฎก, 2542: 42) สอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มบัณฑิตอุดมคติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการเน้นคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตได้กำหนดให้มีการบูรณาการ รวมศาสตร์ทั้ง 3 ศาสตร์ใหญ่ คือ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติและสังคมศาสตร์ เพื่อให้เห็นความจริงของชีวิตและธรรมชาติ นอกจากนั้นก็ให้บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่ศีลธรรม เห็นการณ์ไกล รอบคอบ ไม่ประมาท ไตร่ตรองเหตุผลและรับผิดชอบ แต่จุดเน้นของบัณฑิตอุดมคดียังอยู่ที่คุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลักสำคัญ

โดยภาพรวมจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะบัณฑิตในกลุ่มนี้ได้เน้นที่คุณค่ารากเหง้าและวัฒนธรรมของไทย ซึ่งมีศาสนาเป็นพื้นฐานที่สำคัญ รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นความเสียสละ การเห็นแก่ส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อสังคม ฯลฯ จึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญ

2.2 กลุ่มปัญญานิยม

คุณลักษณะของบัณฑิตในกลุ่มปัญญานิยมนี้เน้นคุณลักษณะของบัณฑิตในเชิงของความสามารถทางปัญญาและการนำปัญญาไปใช้ได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมเป็นสำคัญ การอุดมศึกษาในแนวนี้ต้องมุ่งส่งเสริมปัญญาของผู้เรียนให้ได้และได้อย่างสมบูรณ์พอ

แนวคิดของกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาของการอุดมศึกษาไทยที่สำคัญ คือ กระบวนการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยไทยไม่ได้สร้างปัญญาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการเรียนการสอนยังมีลักษณะป้อนโดยการบรรยายของครูผู้สอน ทำให้ผู้เรียนต้องจด ท่อง จำตามที่อาจารย์บอกเป็นหลัก การพัฒนาปัญญาจึงไม่เกิดขึ้น บัณฑิตจึงมีลักษณะ รู้มากมากกว่ารู้คิด

นอกจากกระบวนการในการเรียนการสอนจะไม่สร้างปัญญาแล้วเนื้อหาสาระที่สอนก็ไม่นำไปสู่ความรู้ที่แท้จริง ทำให้มีปัญหาไม่พอ ดังที่ประเวศ วะสี ได้ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยมีปัญหาอย่างมากและอย่างลึก ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคมจนกลายเป็นวิกฤติแต่มหาวิทยาลัยไม่มีคำตอบพอ “เราไม่มีคำตอบสำหรับวิกฤติการณ์ทางจิตวิญญาณแต่อย่างใดเลยเพราะเรามีปัญหาไม่พอมหาวิทยาลัยก็มีปัญหาไม่พอและไม่สามารถสร้างปัญญาให้พอที่จะทำให้สังคมเผชิญกับวิกฤติการณ์ได้”(ประเวศ วะสี, 2537 : 3) คำวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่าบัณฑิตไม่รู้จักรักคิด ไม่รู้จักสร้างปัญญานี้ ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง อมเรศ ศิลาอ่อน อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก็ได้วิจารณ์ไว้ในลักษณะเดียวกันว่า “การศึกษาไทยมีจุดเด่น คือ ไม่สอนให้คิด แต่สอนให้ท่องจำ ถือว่าความรู้สำคัญที่สุด ฉะนั้นเด็กยิ่งรู้มากยิ่งดี (อมเรศ ศิลาอ่อน, 2547: 2) นอกจากนี้พูดถึงสภาพงานของการศึกษาไทยว่าไม่ได้สอนให้เด็กคิดแล้ว ยิ่งเน้นเฉพาะระดับอุดมศึกษาอีกว่า “การอุดมศึกษาไทยสอดให้คนรู้แต่ไม่ได้สอนให้คนคิด จึงเป็นเรื่องที่จะต้องทบทวนว่าจะทำอย่างไรให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น”(อมเรศ ศิลาอ่อน, 2538)

เหตุที่มีปัญหาไม่พอนั้น หลักใหญ่อยู่การศึกษาและการอุดมศึกษาไม่ได้ศึกษาความจริงในสังคม เราศึกษาวิชาออกสังคม ประเวศ วะสีได้ตั้งคำถามไว้อีกว่า “ที่นี้ถามว่า การศึกษาโดยเฉพาะอุดมศึกษาเป็นสมองของสังคมหรือเปล่า คำตอบก็คือไม่เป็นเพราะมันอยู่นอกบริบทสังคม ไม่ได้รับรู้ความจริงเพราะฉะนั้นต้องเอาสังคมเป็นตัวตั้ง รับรู้แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้ดีขึ้น” (ประเวศ วะสี, 2537: 3) ประเด็นของความไม่สอดคล้องและอยู่นอกบริบทของสังคมนี้ตรงกับการวิเคราะห์ของจรัส สุวรรณเวลา(2541: 5) ที่ชี้ว่าวิกฤติอุดมศึกษาไทยประการหนึ่ง คือ ความตรงเป่าตรงปัญหา (Pertinent) ที่ชี้ว่า ผลผลิตของอุดมศึกษา “ต้องตรงตามที่สังคมต้องใช้ ทั้งนี้ต้องปรับการอุดมศึกษาไม่ใช่เป็นไปเพื่ออุดมศึกษาเอง แต่เพื่อสังคมโดยดำเนินการตามความจำเป็นของสังคม” สภาพการณ์ดังกล่าวได้มีข้อเสนอในทางของการผลิตบัณฑิตเพื่อส่งเสริมให้นิสิตมีปัญญาอย่างสมบูรณ์เต็มที่หลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะการเรียนการสอนจะต้องเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ แสวงหา และแสดงเหตุผลของตนเองออกมาดังที่จรัส สุวรรณเวลา ได้เสนอไว้ “การศึกษาต้องไม่เป็นการให้กับการรับ ต้องเน้นการวิเคราะห์ มีการอภิปรายซักถามและตอบด้วยเหตุผล แยกแยะตรรกจริงจากตรรกลวง จึงจำเป็นต้องเป็นการเรียนรู้กลุ่มเล็กที่ผู้สอนและผู้เรียนต่างช่วยกันในการหาความจริงของธรรมชาติ ทำนองเดียวกับที่ไซเครตีสใช้เมื่อหลายพันปีมาแล้ว ครูมีหน้าที่กำกับชี้แนะ แนวการถกเถียง และวิพากษ์วิจารณ์ แทนที่จะเป็นผู้มีความรู้และถ่ายทอดความรู้ทางเดียว”(ประเวศ วะสี, 2538: 38) ในลักษณะเดียวกันประเวศ วะสี ได้อธิบายคุณลักษณะของสมองที่ทำหน้าที่ในทางปัญญาอยู่ 4 ประการใหญ่ ดังนี้

ข้อแรก ต้องสามารถรับรู้ความจริง ถ้ารับรู้ความจริง เราก็จะไม่มีปัญหา เราก็จะไม่เข้าใจเรื่องราวอันนั้น เพราะเราได้รับความลวงมารับเอาความไม่จริงมา ก็จะไม่มีปัญหา ในข้อนี้เน้นหนักที่การเรียนความจริง เรียนรู้สังคม เรียนสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม

ข้อที่สอง การรับรู้เข้ามาเฉย ๆ ไม่พอ เพราะเรื่องราวมันซับซ้อนมันลึกซึ้งกว่านั้น เพราะฉะนั้นต้องสามารถเอาความจริงมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นปัญญาที่สูงขึ้นกว่าเท่าที่ปรากฏรับรู้ในข้อนี้เน้นหนักที่การวิเคราะห์วิจารณ์ เมื่อเรียนรู้สิ่งหนึ่งแล้ว

ข้อสาม เอาปัญญาไปใช้ เช่น จะต้องเอาไปใช้อย่างไร เอาไปเชื่อมโยงอย่างไร ต้องไปดัดแปลงอย่างไร ต้องไปสังเคราะห์ใหม่อย่างไร ให้เหมาะกับการใช้ข้อนี้เน้นที่การนำไปใช้ ซึ่งจะทำให้การศึกษาเกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ข้อที่สี่ เมื่อนำไปใช้แล้ว ต้องประเมินด้วยว่าได้ผลหรือไม่ได้ผลมากน้อยแค่ไหน เพราะอะไร แล้วเอาตัวที่ประเมินกลับมาใช้อีกเพราะมันจะทำให้เป็นการเกิดปัญญาที่สูงขึ้นไปอีก ข้อนี้เน้นที่การประเมินตรวจสอบสิ่งที่เรียนรู้ได้ วิเคราะห์ได้ ประยุกต์แล้วนำมาประเมินตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง(ประเวศ วัชรี, 2545)

โดยเหตุนี้การสร้างบัณฑิตในกลุ่มปัญญานิยมจึงประกอบไปด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการทางปัญญา คือ เรียนรู้วิชาการสาระที่กว้างขวางเป็นจริง ตรงต่อสภาพของสังคมเองและมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ได้ ในขณะที่ขณะเดียวกันก็รู้จักประเมินรู้จักประยุกต์ใช้ นำไปสู่การสร้างความรู้และวิชาการใหม่ต่อไป

2.3 กลุ่มชุมชนนิยม

คุณลักษณะของบัณฑิตในกลุ่มชุมชนนิยมนี้เน้นบัณฑิตที่รู้และเข้าใจชุมชนและสังคมที่ตนเองอยู่ เข้าใจเหตุผลที่มา สภาพการณ์และปัญหาของชุมชน มีจิตสำนึกในทางสังคม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเชื่อมโยงเรื่องที่เรียนกับปัญหาของสังคมได้อย่างดี พร้อมทั้งมีวิธีที่จะแก้ปัญหาของสังคมได้ รวมถึงการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องอยู่ที่สถาบันการศึกษาอย่างเดียว แต่อยู่ที่ชุมชนอีกด้วย

แนวความคิดหลักของกลุ่มนี้อาจพิจารณาได้จากแนวคิดของเสนห์ จามริก (2545: 2) ที่มองเรื่องความเข้าใจของอุดมศึกษาในวงที่กว้าง และมองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับสังคม “เรื่องของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะเรียกว่า “อนุระบบของสังคมใหญ่ก็ได้” ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงให้เห็นว่าอุดมศึกษาไม่ได้โดยเดี่ยวอยู่โดยตัวของมันเอง แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับชุมชนและสังคมอย่างแยกแยะกันไม่ออก ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องให้ผู้เรียนรู้จักตัวเองรู้จักอัตลักษณ์ของตนเองด้วย

จากแนวคิดดังกล่าว นำไปสู่ปัญหาการวิเคราะห์ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับสังคม ดังที่เสนห์ จามริก ได้เน้นไว้ว่า “และในประการสำคัญไม่ใช่เป็นการเรียนรู้หรือการศึกษาวิจัยที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของสังคมไทย แต่คอยสนองปัญหา และความต้องการของโลกภายนอก เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าทุก ๆ ครั้งที่เกิดเหตุการณ์ขัดแย้งอะไรต่าง ๆ เวลาที่ประเทศไทยต้องประสบกับความพ่ายแพ้ทางเศรษฐกิจ เราจะได้ยินนักวิชาการหรือชนชั้นนำทั้งในทางการเมืองและทางราชการประจำจะพูดบ่อย ๆ ว่า เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสโลกได้ อันนี้คือวัฒนธรรมของการจำนนต่อกระแสของโลกภายนอกและเป็นความจำนนโดยสมัครใจด้วย”(เสนห์ จามริก, 2545: 6)

ในแนวทางของปัญหาดังกล่าวเสนห์ จามริก จึงได้เสนอต่อไปว่า “จะเห็นได้ว่าเราต้องการประวัติศาสตร์ใหม่ ต้องการเศรษฐศาสตร์ใหม่ที่เป็นของชุมชน ต้องเผด็จการทั้งเพราะว่าตำราทั้งหลายล้วนแต่ นีโอ-คลาสสิก ทั้งนี้ไม่สามารถให้คำตอบอะไรได้เลย นอกจากไม่ให้คำตอบแล้ว ยังทำให้เราหลงทิศหลงทางมาโดยตลอดด้วย ด้วยเหตุผลนี้จึงต้องมีการทบทวน สำนึกในโลกชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชุมชนฐานทรัพยากรเขตร้อน”(เสนห์ จามริก, 2548: 8)

แนวคิดในทางสังคมชุมชนที่จะเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดีที่สุดนอกจากในโรงเรียนนั้น สะท้อนให้เห็นชัดเจนแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ ที่ได้พัฒนาแนวคิดของมหาวิทยาลัยชาวบ้านขึ้นโดยชี้ให้เห็นแนวคิดของมหาวิทยาลัยชาวบ้านขึ้นโดยชี้ให้เห็นแนวคิดของมหาวิทยาลัยชาวบ้านว่า “ความแตกต่างของมหาวิทยาลัยชาวบ้านจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั่วไปคือ ชาวบ้านเรียนรู้จากการปฏิบัติ เรียนรู้จากชีวิตจริง ปัญหาจริง ความต้องการจริง และเรียนรู้ในบริบทของสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นของตนเอง เรียนรู้จากการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้สากล”(เสรี พงศ์พิศ, 2547: 2) การเรียนรู้สภาพจริงของชุมชนนี้จำเป็นที่อาจารย์มหาวิทยาลัยจะต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ คือ “อาจารย์มหาวิทยาลัยนักวิจัย จะต้องปรับกระบวนทัศน์ใหม่ ปรับวิธีคิด วิธีปฏิบัติของตนเองให้ได้ เพราะวิธีคิด วิธีปฏิบัติ 1 ด้าน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมปัจจุบันได้ และไม่สามารถส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งได้จะต้องปรับความเข้าใจเสียใหม่ว่าโลกไม่ใช่ศูนย์กลางของจักรวาล แต่เป็นดวงอาทิตย์จะต้องหันหน้าไปหาชุมชน และเรียนรู้เข้าใจชุมชนตามศักยภาพที่เขามี”(เสรี พงศ์พิศ, 2547: 12)

นอกจากเสน่ห์ จามริก และเสรี พงศ์พิศ ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนที่มีต่ออุดมศึกษาไทยแล้ว นิธิ เอียวศรีวงศ์ก็ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของชุมชนต่อการศึกษาเช่นกันว่า “บัณฑิตจะต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้เพื่อเป็นคำตอบให้กับสังคมตามระดับของสังคมได้อย่างเหมาะสม บัณฑิตจะต้องมีความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีความรู้เกี่ยวกับการเมือง การปกครองมีส่วนร่วมทางการเมือง กลไก และมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ของประชาชนที่เป็นเรื่องสาธารณะ”

นอกจากนั้นนิธิ เอียวศรีวงศ์ ยังชี้ให้เห็นเป็นประเด็นของชุมชนเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า การศึกษาไม่ควรจะอยู่แต่เพียง “สถาบันการศึกษา” คือ โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยที่เป็นอยู่ในปกติเท่านั้น แต่การศึกษาควรเกิดขึ้นในชุมชน ในสังคม ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญโดยจะมีหน่วยของการเรียนรู้เกิดขึ้นทั่วไป เพื่อให้การศึกษาเกิดขึ้นในชุมชน เป็นของชุมชนและเพื่อประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักดังข้อเสนอที่ว่า “การศึกษาต้องไม่ฝากไว้กับ “สถาบันการศึกษา” อีกต่อไป แต่ต้องกระจายการศึกษาออกไปให้กว้างขวาง แฝงอยู่ในสถาบันทางสังคมทุกชนิดนับตั้งแต่ครอบครัวเป็นต้นไป ในการนี้จะต้องเติมศักยภาพสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ให้มีความสามารถในการทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ หน่วยการเรียนรู้จะกระจายอยู่ทั่วไป หน่วยเหล่านี้อาจเป็นห้องสมุด สถานที่สำหรับการสื่อสาร สถานที่สำหรับเข้าถึงฐานข้อมูล สถาบันทางวิชาการ ฯลฯ บางหน่วยก็อาจดำเนินงานได้โดยอาศัยผลกำไรทางธุรกิจ บางหน่วยก็อยู่ได้ด้วยกำไรของรัฐบาล บริษัท หรือองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2540: 69)

ในแนวคิดนี้มุ่งเน้นให้บัณฑิตรู้จักและเข้าใจชุมชน สังคมของตนเองการเรียนรู้จึงต้องเน้นการเรียนรู้ในชุมชน หรือเรียนรู้จากชุมชนเป็นหลักกระบวนการสร้างองค์ความรู้ก็จะต้องสร้างขึ้นมาจากฐานของชุมชนเอง ตลอดจนแหล่งการเรียนรู้เองก็ต้องเกิดขึ้นในชุมชนเอง ตลอดจนแหล่งการเรียนรู้เองก็ต้องเกิดขึ้นในชุมชนเองไม่ใช่เพียงแต่สถาบันการศึกษา คือมหาวิทยาลัยอย่างเดียว บทบาทของบัณฑิตก็ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนด้วยพร้อมกันไป

2.4 กลุ่มปฏิบัตินิยม

คุณลักษณะของบัณฑิตในกลุ่มปฏิบัตินิยมนี้เน้นคุณสมบัติที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของงาน พร้อมทั้งจะทำงานได้ในสภาพของการเปลี่ยนแปลง โดยมีความรู้พื้นฐานที่ครบถ้วน รอบด้าน เพียงพอ และนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง แนวคิดพื้นฐานและความต้องการบัณฑิตในลักษณะนี้เกิดจากกลุ่มผู้ต้องการใช้บัณฑิตเป็นหลักสำคัญโดยเฉพาะในกลุ่มของนักธุรกิจและอุตสาหกรรมที่คาดหวังว่าบัณฑิตเมื่อจบออกไปแล้วจะสามารถทำงานได้และถ้าทำได้ทันทีที่ยังมีคุณค่ายิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังต้องปรับตัวเป็น เตรียมตัวตามความต้องการใหม่ ๆ ในภาวะของงานที่ต้องการความรู้ใหม่ ๆ และมีการแข่งขันสูง ชัยอนันต์ สมุทวณิชที่ได้ชี้ให้เห็นการเรียนรู้ในแนวใหม่ว่า “ขณะนี้การตลาดกลายเป็นตัวนำมากกว่าที่ผ่านมา การแข่งขันจึงสูงขึ้นและความรู้ก็ล้ำสมัยอย่างรวดเร็ว เมื่อการตลาดมีผู้ตัดสินใจรับบริการ คือ ลูกค้า ผู้ที่จะแข่งขันได้ดี จึงเป็นผู้ที่ให้บริการที่ดี ที่ตรงต่อเวลาและเป็นที่พอใจของลูกค้าดังนั้นในสภาวะของการแข่งขันจึงต้องมีการเพิ่มคุณภาพของสินค้าและบริการไม่ใช่เรื่องของทุน แต่เป็นความรู้ในรสนิยมของลูกค้า” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2547)

ความเปลี่ยนแปลง และแข่งขันในวงการธุรกิจดังกล่าวทำให้การดำเนินงานของธุรกิจเองต้องใช้คนและความรู้ที่ทันสมัยขึ้น เข้มข้น เข้มแข็ง และมีคุณภาพขึ้น แนวทางของสถาบันอุดมศึกษาไทยเฉพาะมหาวิทยาลัยเองจึงต้องเน้นการผลิตคนสนองต่อธุรกิจมากขึ้น ดังที่ไอฟาร ไชยประวัติ ประธานสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้สะท้อนประเด็นนี้ไว้ชัดเจนว่า “คุณภาพการศึกษาของประเทศทุกระดับมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งต้องการผู้จบการศึกษาที่มีคุณภาพเข้าไปทำงานทั้งในหน่วยงานรัฐ เอกชนและองค์กรธุรกิจ และยิ่งภาคเศรษฐกิจมีการเติบโตเท่าใดยังต้องการคนที่มีคุณภาพเท่านั้น การปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของชาติจึงเป็นสิ่งจำเป็น”(ไอฟาร ไชยประวัติ, 2547)

คุณสมบัติของบัณฑิตในแนวปฏิบัตินิยมนี้เห็นชัดเจนว่าจะต้องเน้นการไปทำงานได้เป็นหลักสำคัญรวมถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและของงานด้วย ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเองก็มักจะเน้นในแนวนี้นักเป็นส่วนใหญ่เพราะจะทำให้บัณฑิตของตนเองไปทำงานได้ไปเผชิญกับโลกยุคใหม่ได้ ดังที่นงเยาว์ ชัยเสรี อดีตอธิการบดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่าคุณสมบัติเพิ่มเติมที่บัณฑิตควรมีนั้นควรประกอบไปด้วย ความรู้ทางด้าน Computer การพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาคุณธรรม และภาษาต่างประเทศ (นงเยาว์ ชัยเสรี, 2530: 96) ขณะเดียวกันแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากผาสุก กุลละวณิชย์ (2530: 109) อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ว่า “ต้องเน้นเรื่องเกี่ยวกับต่างประเทศ เรื่องของความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคแถบนี้เรื่องของประเทศในกลุ่มอาเซียน เรื่องของประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ อย่างน้อยถ้าหากจะเรียนวิศวกรรมศาสตร์ เราก็อาจจะต้องมีตัวอย่างวิศวกรไทยที่ไปสร้างโรงงานในประเทศพม่า เน้นให้นักศึกษาและบัณฑิตของเรามีความคิดที่จะออกไปสู่โลกกว้าง” ในกรณีเดียวกันนี้ประกอบ คุปรัตน์ ได้เสนอ “คุณลักษณะของคนทำงานยุคใหม่” ไว้หลายประการด้วยกัน โดยจะเน้นหนักไปที่คุณลักษณะที่หน่วยงานหรือผู้จ้างเองก็พอใจด้วย คุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย(ประกอบ คุปรัตน์ , 2546)

1. ความสามารถในการประกอบอาชีพ
2. ความรอบรู้ทันโลก ทันเหตุการณ์
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ สามารถทำในสิ่งใหม่ได้
5. ความสามารถในการสื่อสารยุคใหม่
6. ความเป็นพลเมืองดีของสังคม
7. สนใจ ขวนขวาย หาความรู้
8. ความเป็นผู้นำ

ควบคู่กับคุณลักษณะดังกล่าวประกอบ คู่ปรัตน์ ยังเสนอแนวทางการพัฒนาบัณฑิตในลักษณะนี้ ควบคู่กันไปด้วย โดยเน้นที่การฝึกงาน การทำงานตามวิชาชีพ การทำโครงการ การทำงานเป็นทีม และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการฝึกปฏิบัติหรือการเรียนรู้ด้วยการทำงาน สภาพการณ์จริงนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ โอลฟาร์ ไชยประวัตติ ที่เห็นว่า ในระดับอุดมศึกษาที่จะผลิตบัณฑิตควรจัดการเรียนการสอนให้มีบริบทที่คล้ายคลึงกับการทำงานจริงให้ได้เรียนรู้และฝึกฝนจริง ตั้งแต่ขณะที่ยังศึกษาอยู่ การศึกษาควรอยู่ในสภาพจำลองของธุรกิจ ทำให้ผู้เรียนสามารถจบไปแล้ว ปฏิบัติตนได้จริง(โอลฟาร์ ไชยประวัตติ, 2547) แนวคิดของการผลิตบัณฑิตในลักษณะนี้จึงเน้นที่ความสามารถในการไปปฏิบัติได้ ทำงานในวิชาชีพที่ตนเองเรียนมาและสามารถเรียนรู้ ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของงานและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงจึงเป็นหลักสำคัญ

2.5 กลุ่มเทคโนโลยีนิยม

คุณลักษณะของบัณฑิตในแนวคิดกลุ่มนี้เน้นที่ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ของการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า การทำงาน และการพัฒนางานให้ก้าวหน้า ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ในขณะที่เดียวกันก็สามารถพัฒนาและสร้างนวัตกรรมจากเทคโนโลยีประเภทต่าง ๆ ได้ พื้นฐานแนวคิดของกลุ่มเทคโนโลยีนิยมเกิดจากการเติบโตของเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ที่เป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั้งเทคโนโลยีในด้านการพิมพ์เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร จนถึงเทคโนโลยีทางด้านข่าวสาร โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ที่ทำให้เกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากการเติบโตของเทคโนโลยีดังกล่าว ทำให้เกิดแนวความคิดที่จะนำเทคโนโลยีต่าง ๆ ไปใช้ในการศึกษาทั้งในด้านของการเรียนการสอนและการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาและเพื่อประโยชน์ของโอกาสและความเท่าเทียมของการศึกษา ดังที่วิจิตร ศรีสอาน ได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีการศึกษาไว้ว่า “ผมก็เห็นว่าเป็นโอกาสดีที่เราจะคิดถึงเทคโนโลยีเหล่านี้ ซึ่งมีอยู่ทุกห้อง ถนนในขณะนี้นำเข้ามาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาให้เต็มทีมากขึ้นหรือแม้แต่เทปเสียงก็ต้องเสียใจที่จะพูดว่าคนในวงการศึกษาก็ยังไม่ได้ใช้เต็มที่เท่าไร ขณะนี้แม้แต่จำอวดยังอัดเทปขายได้หรือเทปของพระพยอม ผมชอบมากตอนดึกเพราะแก่ง่วงได้ดีแต่มีไหมเทปของนักการศึกษาที่เป็นเทปเสียงวางในแผงในท้องตลาดไม่มี แล้วจะโทษว่าไม่มีคนซื้อก็ได้เพราะยังไม่มีใครคิดจะทำ”(วิจิตร ศรีสอาน, 2529: 20)

จากการเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของเทคโนโลยีดังกล่าว วิจิตร ศรีสอานจึงได้พัฒนาเทคโนโลยีในลักษณะที่เป็น “สื่อประสม” ขึ้นโดยใช้สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ พัฒนาเป็น “ระบบอุดมศึกษาทางไกล” โดย “เราก็เลยประกาศออกไปว่าเราจะสื่อ

ประสม ระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์ระหว่างเทพเสียง ระหว่างรายการวิทยุ ระหว่างรายการโทรทัศน์ และ อาจจะมีการสอนเสริมประกอบด้วย โดยให้มีโอกาสพบปะกับครูบาอาจารย์บ้างตามศูนย์บริการต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น” “อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่ผมเองเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ก็คือ เราเห็นจะต้อง พิจารณาถึงเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา”(วิจิตร ศรีสอ้าน, 2529: 19, 20) ซึ่ง ในปัจจุบันนี้การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษาผ่าน Internet หรือ เรื่อง E-learning ได้กลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในการใช้เทคโนโลยีที่ผสมผสานสื่อการ สอนหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน(ของมหาวิทยาลัยเปิด) ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2519: 24) ได้เสนอไว้ว่า ในการรวมสื่อการสอนหลาย ๆ อย่าง มาช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียนดีขึ้นในวิชาหนึ่ง ๆ นักศึกษาจะได้รับสื่อการสอนผสมผสานกันดังนี้ บทเรียนทางไปรษณีย์ รายการโทรทัศน์และวิทยุ อาจารย์สอนกลุ่มย่อยและอาจารย์ที่ปรึกษา การบ้าน เทปบันทึกเสียง วัสดุฟิล์ม อุปกรณ์ทดลองที่ บ้าน วัสดุคอมพิวเตอร์ กำหนดการเข้าพบอาจารย์ และการเรียนภาคฤดูร้อน ประมาณ 2-4 สัปดาห์ การใช้คอมพิวเตอร์โดยเฉพาะ Internet เพื่อประโยชน์ของการศึกษาหรือการเรียนรู้นั้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งไปแล้ว ทั้งในฐานะเพื่อเป็น เครื่องมือที่ช่วยในการเรียนการสอนในระบบปกติและการเรียนการสอนที่ใช้ระบบของเทคโนโลยี โดยตรงโดยการเรียนผ่าน Online ไม่ต้องมีชั้นเรียน โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยปกติความสำคัญของ เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและการนำมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของ ศรี ศักดิ์ จามรมาณ(2544: 88) ว่า “คงหนี IT กันไม่พ้น ตื่นเช้าขึ้นมาทำอะไร อ่านหนังสือพิมพ์มาจาก ไหน ใช้คอมพิวเตอร์ทั้งนั้น ไปซื้อของใช้คอมพิวเตอร์ทั้งนั้นหนีไม่พ้น ต้องทำอย่างไรให้เราเอา IT มา ใช้ให้เป็นประโยชน์” และอีกตอนหนึ่งว่า “อินเทอร์เน็ตมีบทบาทมาก ตอนนี้อยู่ทุกโรงเรียนต้องใช้ อินเทอร์เน็ตสอน ถ้าไม่ใช่ก็เขยมาก ที่อเมริกาสิ้นปี 2000 ทุกโรงเรียนมีอินเทอร์เน็ตหมด อังกฤษสิ้นปี 2001 ทุกโรงเรียนมีอินเทอร์เน็ตหมด แต่ประเทศไทยยังมีไม่มากนักนั้น”

นอกจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการแล้ว ในปัจจุบันได้มีโครงการที่จะเปิดสอนระดับปริญญาตรี โท เอก ผ่านระบบของเทคโนโลยีที่เรียกว่าเป็น การเรียนการสอนโดยวิธีการของ online โดยตลอดทั้งหลักสูตร นับได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของแนวคิด การศึกษาในกลุ่มเทคโนโลยีนิยม โดยเหตุนี้คุณสมบัติของผู้เรียนในแนวทางนี้จึงต้องมีความรู้และ ทักษะทางคอมพิวเตอร์อย่างเพียงพอ สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างดี อยากรู้อยากเห็น มีความ สนใจที่เรียนรู้อยู่เสมอ นอกจากนั้นยังต้องมีความคิดกว้างไกล อยากรู้อะไรอยู่เสมอ และต้องมี ความอดทนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ต้องเล่นคอมพิวเตอร์วันละ 1 ชั่วโมง ต้องรู้สึกเป็นกันเองกับ คอมพิวเตอร์ เป็นเพื่อนกับคอมพิวเตอร์ จับคอมพิวเตอร์เปิดคอมพิวเตอร์ได้อย่างสบาย(ศรีศักดิ์ จามร มาณ, 2544: 88) ควบคู่ไปกับการใช้คอมพิวเตอร์และอยากรู้อะไรอยู่เสมอแล้ว บัณฑิตในแนวคิดของ กลุ่มนี้ควรจะต้องมีความสามารถในการคิด การเลือก การวินิจฉัยว่าอะไรดี อะไรเหมาะสม อะไรเป็น ประโยชน์เพราะในอินเทอร์เน็ตนั้นมีสิ่งต่าง ๆ มากมายทั้งที่ดีและไม่ดีควบคู่กันไป ความสามารถในการคิด การคิดการเลือกจึงเป็นสิ่งสำคัญ

3. การพัฒนาคุณลักษณะและกระบวนการผลิตบัณฑิตตามกรอบคุณลักษณะ

การพัฒนาคุณลักษณะและกระบวนการผลิตบัณฑิตตามกรอบคุณลักษณะ นั้นศึกษา รายละเอียดแต่ละคุณสมบัติจากเอกสารงานวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จากคุณลักษณะบัณฑิตของมหาวิทยาลัยไทยและมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศ พร้อมทั้งได้นำกรอบมาตรฐานดังกล่าวไปสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางการอุดมศึกษา

3.1 คุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบคุณลักษณะ

เมื่อได้กรอบแนวคิดคุณลักษณะบัณฑิตของประเทศไทย เป็นประมวลคุณลักษณะบัณฑิตของประเทศไทยที่ได้พัฒนาแล้วตามกรอบคุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดดังกล่าวได้นำมาเป็นการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตและพัฒนากระบวนการผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะเป็นที่ต้องการของประเทศ โดยใช้กรอบแนวคิด 4 ด้าน ด้านละ 4 ระดับ รวม 16 คุณลักษณะ ดังนี้

3.1.1.ด้านความรู้ (Knowledge)

ด้านที่เกี่ยวข้องกับความรู้ (Knowledge) แยกออกได้เป็น 4 ระดับ ระดับความรู้-พื้นฐานความรู้-ก้าวหน้า ความรู้-เชิงลึก และความรู้-เป็นเลิศ
ความรู้-พื้นฐาน (Knowledge-Basic)

มีความรู้ทั่วไปตามวิชาชีพของตน มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการ วิชาชีพและสามารถพัฒนาขึ้นได้วิชาชีพของตนเอง ตามสาขาวิชาที่ได้รับการศึกษาและเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ มีความสามารถในการใช้ภาษาและการใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน และสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ประเทศชาติ ซึ่งจะต้องเข้ม ต้องแข็ง ต้องชัดเจนพอ เพราะหากว่าจบระดับปริญญาบัณฑิตในสาขาวิชาที่ศึกษาแล้ว อย่างน้อยบัณฑิตจะต้องมีความสามารถนำวิชาความรู้ที่บัณฑิตจะต้องมีความรู้ทั่วไปตามวิชาชีพของตนเป็นอย่างน้อย เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันที่มีความเป่าพลวัตสูง และมีการแข่งขันกันสูง

ความรู้-ก้าวหน้า (Knowledge-Advanced)

มีความรู้ทันสมัย และรู้จักสืบเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ สังคมในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องมีความรู้ทันสมัย ทันเทคโนโลยี สามารถปรับตัวทันเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทั้งในระดับภูมิภาคและระดับสากล รู้จักใฝ่หาความรู้ แสวงหาความก้าวหน้า พัฒนาความรู้ และขยันหมั่นเพียร กระตือรือร้น ที่จะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ จากการที่สังคมโลกการติดต่อสื่อสารได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว เสมือนเราไม่ได้อยู่ห่างไกลกัน ปัจจุบันความก้าวหน้าเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้นบัณฑิตต้องมีความรู้เท่าทันเทคโนโลยี สามารถประยุกต์ความรู้ และมีความสามารถในการสืบเสาะแสวงหาความรู้โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อใช้ข้อมูลให้ประโยชน์

ความรู้-เชิงรุก (Knowledge-Proactive)

มีความรู้ลึก สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ ระดับความรู้ในขั้นนี้เราเรียกว่าความรู้เชิงรุก(Proactive) บัณฑิตจะต้องพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้ง รู้จริงสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ได้ เพราะในระดับความรู้เชิงรุก บัณฑิตต้องสามารถความรู้ที่รับมาหรือมีอยู่มาเชื่อมโยงและบูรณาการให้เข้ากับสถานการณ์หรือรูปแบบวิธีการทำ

สาขาวิชาที่ตนศึกษาและสาขาวิชาอื่น เพื่อมาประยุกต์ใช้ในงานอาชีพ สามารถบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน และโลก กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน มีความรู้และมีความเข้าใจความสัมพันธ์ของศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ความรู้-เป็นเลิศ (Knowledge-Excellent)

มีความเชี่ยวชาญ ความรู้ในระดับนี้เป็นความรู้ระดับสูงสุดบัณฑิตจะต้องมีความเชี่ยวชาญเข้าถึงแก่นความรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้และอธิบายความรู้ใหม่ มีสมรรถภาพทางปัญญา มีความเป็นเลิศ สามารถสร้างทฤษฎีและนำไปปฏิบัติได้ และมีความสามารถในการวิจัยและพัฒนา มีนวัตกรรมในอนาคต สามารถศึกษาวิจัยในระดับนโยบายและการวางแผนงานของชาติ และสามารถผลการวิจัยสู่การพัฒนาประเทศ

3.1.2 ด้านความคิด(Thinking)

1) ความคิด-พื้นฐาน(Thinking-Basic)

สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผลได้ คุณลักษณะบัณฑิตที่มีความรู้ระดับพื้นฐานต้องเป็นผู้ที่สามารถคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดอย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้ที่มีปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องสามารถ ความซับซ้อนสูง มาปรับปรุงหรือปรับปรุงหรือปรับให้เข้ากับระบบงานที่ทำได้ และสามารถพัฒนางานให้ดีขึ้นโดยใช้ทักษะที่มีอยู่ และจะต้องรู้จักใช้ทักษะในการแสวงหาข้อมูลและทักษะวิธีการทำงานใหม่เพื่อนำมาปรับปรุงที่ทำ มีความเป็นผู้นำทั้งทางด้านความคิดและทักษะในการทำงาน มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ การทำงานในปัจจุบันจะต้องอาศัยทักษะในด้านต่างๆประกอบกันมากมาย เพราะโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้นบัณฑิตต้องมีการพัฒนาตนเอง ใฝ่หาความรู้และฝึกทักษะให้ทันสมัย ทักษะการเปลี่ยนแปลงและสามารถนำความรู้ความชำนาญที่มี มาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ แสวงหาวิธีการใหม่ๆเพื่อนำองค์กรไปสู่ความก้าวหน้าสามารถแข่งขันได้และประสบความสำเร็จในอาชีพ

2) ความสามารถ-เชิงรุก(Skill-Proactive)

สามารถสร้างงานใหม่และทำได้ด้วยตนเอง บัณฑิตจะต้องมีความรู้ในระดับที่สามารถสร้างงานได้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้และทักษะที่มี มาสร้างงานให้ตนเองหรือองค์กรที่ตนเองทำงานซึ่งบัณฑิตจะต้องมีความสามารถมากขึ้น มีความรู้ในงานที่ทำและมีทักษะที่สูงพอ อาจจะไม่ถึงกับผู้เชี่ยวชาญ แต่สามารถที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3) ความสามารถ-เป็นเลิศ(Skill-Excellent)

มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญการ และปฏิบัติงานได้อย่างแม่นยำ บัณฑิตที่มีคุณลักษณะมีความเป็นเลิศในทักษะวิชาชีพที่เรียน จะต้องมีความเชี่ยวชาญและสามารถวินิจฉัยวิเคราะห์ ตัดสินใจได้และต้องปฏิบัติงานด้วยความถูกต้องแม่นยำ

3.1.3 .ด้านคุณธรรมจริยธรรม(Ethics)

1) คุณธรรมจริยธรรม-พื้นฐาน(Ethics-Basic)

มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เสียสละและมีวัฒนธรรม และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ บัณฑิตที่มีคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน ใน

ขั้นแรกจะต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานของตัวเองและผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ เสียสละ มีศีลธรรม มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย มีความเป็นไทย มีความรักในศิลปะ ดนตรี มีวัฒนธรรมมีจิตใจส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมรักความก้าวหน้า มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีวุฒิภาวะ ตระหนักถึงแนวทางการดำรงชีวิตในสังคม มีทักษะชีวิต ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้ และมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี

2) คุณธรรมจริยธรรม-ก้าวหน้า(Ethics-Advanced)

เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก คุณธรรม จริยธรรมระดับก้าวหน้า บัณฑิตนอกจากจะต้องมีระดับของการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน

กรอบแนวความคิดคุณลักษณะบัณฑิตของประเทศไทยที่ได้พัฒนาแล้ว

	BASIC พื้นฐาน	ADVANCED ก้าวหน้า	PROACTIVE เชิงรุก	EXCELLENT เป็นเลิศ
KNOWLEDGE ความรู้	มีความรู้ทั่วไปตาม วิชาชีพของตน 1.มีความรอบรู้ใน สรรพวิทยาการ ทั่วไป 2.มีความรู้ทาง วิชาชีพอย่าง เพียงพอ 3.มีความรู้ทาง ภาษาและเทคโนโลยี พื้นฐาน	มีความรู้ทันสมัย และรู้จักสืบเสาะ แสวงหาความ รู้อยู่เสมอ 1.มีความรู้ทันโลก ทันเหตุการณ์ ปรับตัวได้ 2.มีความรู้และ กระตือรือร้นที่จะ เรียนรู้ 3.มีความรู้เท่าทัน เทคโนโลยี	มีความรู้ลึก สามารถเชื่อมโยง และบูรณาการ ความรู้ 1.พัฒนาความรู้ อย่างต่อเนื่อง 2.มีความรู้ใน ท้องถิ่น ชุมชน และโลก 3.มีความรู้ที่ เชื่อมโยงกับ เทคโนโลยี สมัยใหม่ 4.มีความรู้ลึกซึ้ง และรู้จริง	มีความเชี่ยวชาญ 1.เข้าถึงแก่น ความรู้ 2.สร้างองค์ ความรู้ใหม่
THINKING ความคิด	สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินผล 1.มีวิจรรย์ญาณ 2.รู้จักแยกแยะ 3.คิดอย่างเป็น ระบบ	มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิด อย่างทันสมัย 1.มีความคิดริเริ่ม 2.มีความคิด สร้างสรรค์ 3.มีความคิดเชิง ประยุกต์	มียุทธศาสตร์วิสัย ทัศน์สามารถคิดไป ข้างหน้า 1.มีความคิดเชิง กลยุทธ์ 2.มีมุมมองที่กว้าง ไกล	ตกลึกทางความคิด 1.มีความคิดรวบ ยอด 2.สามารถคาด การณ์อนาคตได้ 3.มองโลกได้อย่าง เท่าทัน

		4.มีความคิดเชิงบูรณาการ		
SKILL ความสามารถ	สามารถปฏิบัติงานได้ตามวิชาชีพ 1.มีความสามารถในการสื่อสาร 2.มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ 3.มีความเป็นผู้นำและผู้ตาม 4.มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม 5.มีทักษะชีวิต	สามารถปรับปรุงพัฒนางาน และแสวงหาวิธีการใหม่ 1.มีความสามารถในการบริหารจัดการ 2.มีความสามารถในการแก้ปัญหา 3.มีความสามารถในการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยี 4.เป็นมืออาชีพ	สามารถสร้างงานใหม่และทำได้ด้วยตนเอง 1.มีนวัตกรรมสามารถทำสิ่งใหม่ได้ 2.มีความเป็นสากล มีความสามารถระดับโลก	มีความซื่อสัตย์และการและเชี่ยวชาญ 1.ปฏิบัติงานได้อย่างแม่นยำ 2.มีความเชี่ยวชาญการทำวิจัยระดับนานาชาติ
ETHICS คุณธรรม จริยธรรม	มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เสียสละ มีวัฒนธรรม และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ 1.มีสุนทรียะด้านศิลปะ และดนตรี 2.มีความเป็นพลเมืองดีของสังคม 3.มีความเป็นไทย 4.ควบคุมตนเองได้ 5.รู้จักประเมินตนเอง	เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก 1.รู้จักเทคนิคการดำเนินชีวิต 2.รู้จักสังคมและโลก	ส่งเสริมและชี้นำสังคมให้ตระหนักถึงคุณธรรม จริยธรรม 1.จิตใจเข้มแข็ง 2.มีส่วนร่วมในการชี้นำความถูกต้องให้กับสังคม 3.มีความสามารถในการสื่อความคิด ที่ดีงามสู่สังคม	อุทิศตนเพื่อส่วนรวม 1.เสียสละตนเพื่อสังคมท้องถิ่น 2.เสียสละตนเพื่อประชาคมโลก 3.มีความกล้าหาญทางจริยธรรม

กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความรู้(Knowledge)

กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความรู้(Knowledge)				
	ความรู้-พื้นฐาน	ความรู้-ก้าวหน้า	ความรู้-เชิงรุก	ความรู้-เป็นเลิศ
หลักสูตร การศึกษา	-เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ทั่วไปและความรู้ตามวิชาชีพของตนเอง -หลักสูตรต้องมุ่งพัฒนาบัณฑิตอย่างสมดุลทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีงาม	-เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ทันสมัย รู้จักสืบเสาะ แสวงหาความรู้ อยู่เสมอ อดทนที่ส่งเสริมทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคม ข้อมูลข่าวสาร และเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต	-เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ลึกสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ได้ -จัดหลักสูตรการศึกษาที่ร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน	-เพื่อให้บัณฑิตมีความเชี่ยวชาญ เข้าถึงแก่นความรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ -หลักสูตรมุ่งพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสังคม
การจัดการเรียน การสอน	-เพื่อสร้างความรู้พื้นฐานให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ทั่วไปและความรู้ตามวิชาชีพของตนเอง -มีวิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะกับธรรมชาติเนื้อหาวิชา และระดับของผู้เรียน ลดการบรรยาย	-การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน -กระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง -จัดการเรียนการสอนในเชิงนวัตกรรมเป็นหลัก	-เน้นระหว่างวิชาความรู้กับชีวิตจริง รวมทั้งการเน้นประสบการณ์ตรง กระบวนการคิด การเชื่อมโยง ทฤษฎีกับการปฏิบัติ -ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง	-การค้นคว้าและวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระของวิชาในหลักสูตร -ค้นหาความรู้โดยวิธีวิจัยและนำเสนอสาระความรู้ด้วยการพูดและการเขียน ที่ถูกต้องเป็นระบบ

กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความรู้(Knowledge)				
	ความรู้-พื้นฐาน	ความรู้-ก้าวหน้า	ความรู้-เชิงรุก	ความรู้-เป็นเลิศ
กิจกรรมนักศึกษา	-ส่งเสริมให้มี การบูรณาการ กิจกรรมนักศึกษา กับการเรียนการ สอน -บุคลากรใน สถาบันอุดมศึกษา ต้องมีส่วนร่วม รับผิดชอบในการ พัฒนานิสิต นักศึกษาให้มี คุณภาพและมี ความรู้คู่คุณธรรม	-บูรณาการกิจกรรม และกิจการนักศึกษา การเรียนการสอน เข้าด้วยกัน ซึ่งจัด ได้ทั้งกิจกรรมที่ นักศึกษาเป็น ผู้กระทำเองและ กิจกรรมที่เป็นความ รับผิดชอบระดับ มหาวิทยาลัย	-กิจกรรมที่ เพิ่มพูนความรู้ เกี่ยวกับการมี ปฏิสัมพันธ์กับ ชุมชน -ส่งเสริมการ ดำเนินโครงการ กิจกรรมร่วมใน หลายสาขาวิชาชีพ และหลากหลาย สถาบันโดยมี สถาบันแห่งหนึ่ง เป็นแกนกลาง	-ให้ความสำคัญ ต่อระบบอาจารย์ ที่ปรึกษาที่มี บทบาทในการ พัฒนานักศึกษา ให้นักศึกษา แลกเปลี่ยน วิเคราะห์กันเอง สร้างงานได้เอง จัดสวัสดิการ สนับสนุนการ ปฏิบัติงาน
สิ่งแวดล้อม	-จัดอาคารสถานที่ ที่แสดงความขลัง และเกียรติภูมิ มี บรรยากาศที่ ส่งเสริมและ เอื้ออำนวยในด้าน วิชาการ ศิลปวัฒนธรรม กีฬา	-สร้างระบบ เครือข่าย คอมพิวเตอร์ เชื่อมโยงทั้ง มหาวิทยาลัย สนับสนุนการ จัดตั้งศูนย์ คอมพิวเตอร์ เตรียมการซื้อและ สร้างซอฟต์แวร์ รวมทั้งสร้างระบบ ห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์	-การจัดตั้ง เครือข่ายทางการ ศึกษา เพื่อ แลกเปลี่ยน ข้อความรู้และ ข้อมูลข่าวสาร ระหว่างกัน - พัฒนาระบบที่ ส่งเสริม ยุทธศาสตร์การ ทำงาน	-การประชุม สัมมนา ในระดับชาติ นานาชาติ เพื่อ สะท้อนความก้าว หน้าทางวิชาการ -สนับสนุนการวิจัย หรืองบประมาณ

ความรู้-พื้นฐาน(Knowledge-Basic)

หลักสูตรการศึกษา ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้นเพื่อสร้างความรู้พื้นฐานให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ทั่วไป และความรู้ตามวิชาชีพของตนเองนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างหลักสูตรที่มีสาระที่เป็นวิชาการและวิชาชีพที่มีการกำหนดโครงสร้าง กำหนดมาตรฐานหลักสูตรที่ได้รับการรับรองเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมทั้งมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพสาขาวิชานั้นๆ ส่วนสาระของหลักสูตรต้องมุ่งพัฒนาบัณฑิตอย่างสมดุลทั้งความรู้ ความสามารถ และ

ความดีงาม นอกจากนี้หลักสูตรต้องมีลักษณะที่หลากหลายสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ได้กว้างขวางขึ้นตามเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542(อดุลย์วิริยเวชกุล, 2541; คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542; สำนักงานปลัด ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543; เสริมศรี ไชยศร, สุรพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง, 2543)

ด้านการเรียนการสอน เพื่อสร้างความรู้พื้นฐานให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ทัวไปและความรู้ตามวิชาชีพของตนเองนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่มีวิธีการสอน ที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติ เนื้อหาวิชา และระดับของผู้เรียนลดการบรรยายเป็นกิจกรรมที่ ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนตามหลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองต่อไป โดยผู้สอนต้องคำนึงถึงคุณค่าที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นหลักและเอื้อต่อผู้เรียนให้มากที่สุดตลอดจนส่งเสริม ให้มีการใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2542; 2544; เสริมศรี ไชยศร, สุรพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง, 2543; พันศักดิ์ พลสา รัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543; ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา เพื่อส่งเสริมความรู้พื้นฐานให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมี ความรู้ทัวไปและมีความรู้ตามวิชาชีพของตนเองนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดกิจกรรมนักศึกษาที่ ส่งเสริมให้มีการบูรณาการกิจกรรมนักศึกษากับการเรียนการสอน บุคลากรในสถาบันศึกษาต้องมีส่วน ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณภาพและมีความรู้คู่คุณธรรม โดยไม่แยกฝ่าย วิชาการและฝ่ายกิจกรรมนักศึกษา พัฒนาหลักสูตรให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมนิสิต นักศึกษา โดย วางแผนและกำหนดเวลาว่างหน้าในแต่ละปีการศึกษา ตลอดจนกระจายโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้เข้า ร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และมหาวิทยาลัยควรออกหนังสือรับรองแสดงการร่วมกิจกรรมต่างๆของ นักศึกษาควคู่เอกสารแสดงผลการศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเป็นคุณค่าของกิจกรรม(คณะกรรมการ จัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว, ทบวงมหาวิทยาลัย, 2538; สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545; มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530)

สำหรับในด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมความรู้พื้นฐานให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดอาคารสถานที่ที่แสดงถึง “ความซึ้ง” และ “เกียรติภูมิ” ของมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษามีวัสดุอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยและเพียงพอเป็นที่ “ประทับใจ” และมี บรรยากาศที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา เนื่องจากสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งเสริมและ เอื้ออำนวยในการแสวงหาความรู้และเจตคติที่ดี รวมทั้งเป็นการหล่อหลอมให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มี วัฒนธรรมและอารยธรรมที่ดีเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสถาบัน(อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541) นอกจากนี้ใน ด้านการบริหารจัดการ สถาบันต้องวิเคราะห์คุณสมบัติของบัณฑิตที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับ ปณิธานของสถาบัน นโยบายแห่งรัฐ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ และแนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์โดยการทำแผนปฏิบัติการของสถาบัน โดยเน้นการ ผลิตบัณฑิตและการจัดการเรียนการสอนในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ มีระบบการประกัน คุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพ ตลอดจนมีการประสานงานทุกระดับในสถาบันตั้งแต่ระดับ นโยบายของมหาวิทยาลัย ระดับศูนย์และภาควิชา (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530; พันศักดิ์ พลสา รัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543)

ความรู้-ก้าวหน้า (Knowledge-Advanced)

หลักสูตรการศึกษา ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้นเพื่อสร้างความรู้ก้าวหน้าให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ทันสมัย รู้จักสืบเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ นั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างหลักสูตรที่ส่งเสริมทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในสังคมข้อมูลข่าวสารที่สามารถพัฒนาความเป็นสากลทัดเทียมกับนานาชาติทั้งในเชิงวิชาการ เนื้อหา ประสบการณ์ และความสามารถในการใช้ภาษาสากลในการติดต่อสื่อสารและแสวงหาความรู้ หลักสูตรต้องเน้นในด้านการปรับปรุงคุณภาพและความทันสมัย โดยมีการกำหนดหน่วยกิตให้นักศึกษาสามารถลงทะเบียนเรียนในแต่ละภาคการศึกษาให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม โดยให้นักศึกษามีเวลาเหลือเพียงพอที่จะไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติม เช่น ในห้องสมุด หรือโดยการค้นหาข้อมูลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลนานาชาติ เป็นต้น นอกจากนี้หลักสูตรต้องมีความหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียนโดยไม่จำกัดวัน เวลา สถานที่ เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (life long) (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542; พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543)

ด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างความรู้ในระดับก้าวหน้าให้แก่บัณฑิตเพื่อให้มีความรู้ ทันสมัย รู้จักสืบเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ นั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน และกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น ได้แก่ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) อินเทอร์เน็ต การจัดการสอนกึ่งมหาวิทยาลัยเสมือนจริง นอกจากนี้ควรปรับเปลี่ยนกระบวนการศึกษา “การสอน” เป็น “การเรียนรู้” โดย ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความอยากรู้ และเรียนรู้วิธีการแสวงหา ความรู้ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน รวมทั้งจัดวิธีการเรียนที่เหมาะสมสำหรับคนจำนวนมาก เช่น การศึกษาทางไกล หรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้อำนาจแนะนำโดยอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารที่สถาบันพัฒนาขึ้นควบคู่กับการสอนในรูปแบบเดิมให้มีการเรียนภาษาอังกฤษทั้งภาคบังคับและภาคไม่บังคับ (คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว, ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533; มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530; จรัส สุวรรณเวลาและคณะ, 2540; พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543; ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2543; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา ที่ส่งเสริมความรู้ในระดับก้าวหน้าให้มีความรู้ทันสมัยและรู้จักสืบเสาะแสวงหาความรู้อยู่เสมอ สถาบันอุดมศึกษาควรบูรณาการ กิจกรรมและกิจการนักศึกษากับการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจจัดได้ทั้งกิจกรรมที่นักศึกษาเป็นผู้กระทำเอง ส่งเสริมกิจการเชิงสร้างสรรค์ เช่น สโมสรนักศึกษา ชมรม กิจกรรมที่คณะหรือสาขาวิชาเป็นผู้จัด เช่น การฝึกงานที่อยู่นอกเหนือจากหลักสูตร การจัดตั้งบริษัทจำลอง กิจกรรมที่เป็นความรับผิดชอบระดับมหาวิทยาลัย เช่น กิจกรรมส่งเสริมการแสวงหาความรู้โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530)

ด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งเสริมความรู้ในระดับก้าวหน้า เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ทันสมัย และรู้จักสืบเสาะแสวงหาความรู้เสมอ สถาบันอุดมศึกษาต้องสร้างระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

เชื่อมโยงทั้งมหาวิทยาลัย สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ในระดับคณะเตรียมการในการซื้อและสร้างซอฟต์แวร์ สร้างระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์และมีระบบการยืมหนังสือข้ามห้องสมุดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความคิดใหม่และควมมีวินัยอยู่เสมอ(จรัส สุวรรณเวลาและคณะ, 2540)

ความรู้-เชิงรุก (Knowledge-Proactive)

ด้านหลักสูตรการศึกษา ที่สร้างความรู้เชิงรุกเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ลึก สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ได้นั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดหลักสูตรการศึกษาที่ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ วัฒนธรรม ท้องถิ่น นอกจากนี้สถาบันควรพัฒนาหลักสูตรให้ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อประสานกับชีวิตจริง และการเตรียมการทำงานจากประสบการณ์ตรง(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542; 2544; พันธศักดิ์ พลสารัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2543)

ด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างความรู้เชิงรุกให้บัณฑิตมีความรู้ลึกสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ได้นั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นระหว่างวิชาความรู้กับชีวิตจริง รวมทั้งการเน้นประสบการณ์ตรง กระบวนการคิด การเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง (เสริมศรี ไชยศร, สุรพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง, 2543)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา ที่ส่งเสริมความรู้เชิงรุกเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ลึก สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ได้นั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษาได้เพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน การเรียนรู้แบบอย่างชีวิตของบุคคลที่สังคมยกย่อง และการส่งเสริมค่านิยมไทย นอกจากนี้ควรส่งเสริมการดำเนินโครงการกิจกรรมร่วมในหลายสาขา วิชาชีพและหลากหลายสถาบัน โดยมีสถาบันแห่งหนึ่งเป็นแกนกลาง (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2540; สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา,ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

ด้านสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมความรู้เชิงรุกเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ลึก สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้ได้นั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ได้แก่ การร่วมมือกับภาคธุรกิจ เอกชน องค์กร หรือหน่วยงานอื่นๆในการร่วมมือกันจัดการศึกษาและผลิตบัณฑิต มีการจัดตั้งเครือข่ายทางการศึกษา ได้แก่ เครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ จัดศูนย์กลางเครือข่ายบนอินเทอร์เน็ต เพื่อแลกเปลี่ยนข้อความรู้และข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน(มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2540; พันธศักดิ์ พลสารัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543)

ความรู้-เป็นเลิศ(Knowledge-Excellent)

ด้านหลักสูตรการศึกษา ที่สร้างองค์ความรู้ระดับที่เป็นเลิศ เพื่อให้บัณฑิตมีความเชี่ยวชาญเข้าถึงแก่นความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้นั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องกำหนด

หลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้สังคม มีการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรสากลหรือนานาชาติ ทั้งหลักสูตรเฉพาะทางและหลักสูตรสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542; 2544; วินัย วีระพัฒนานนท์, 2543)

ด้านการจัดการเรียนการสอน ที่สร้างความรู้ที่เป็นเลิศ เพื่อให้บัณฑิตมีความเชี่ยวชาญเข้าถึงแก่นความรู้ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความเป็นคนที่สมบูรณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีทักษะในการวิจัย และการพัฒนาวิชาการวิชาชีพ ต้องอาศัยกระบวนการในการค้นคว้าและวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การนำเสนอสิ่งที่ได้ค้นคว้าและการวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระของวิชาในหลักสูตร ตลอดจนการเลือกและนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจอย่างเป็นระบบ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ที่กว้างขวาง ลึกซึ้ง โดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเสนอสาระความรู้ด้วยการพูดและการเขียนที่ถูกต้องเป็นระบบ สื่อความหมายให้เข้าใจง่าย และใช้กรอบแนวความคิดในรูปแบบของการวิจัยในการนำเสนอ(วินัย วีระพัฒนานนท์, 2543)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา ที่ส่งเสริมความรู้ที่เป็นเลิศนั้น สถาบันควรให้ความสำคัญต่อการคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนทางวิชาการของนิสิตนักศึกษาเพื่อให้เกิดความลึกซึ้ง รวมทั้งให้ความสำคัญต่อระบบอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีบทบาทในการพัฒนานักศึกษา เช่น จัดโครงการพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษา จัดสวัสดิการสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยจัดสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในอุดมคติ เช่น จัดหอพักแบบ Living and Learning Center สร้างกระบวนการสังคมประภิต(Socialization Process) ในมหาวิทยาลัยให้มีลักษณะแบบครอบครัว มีการเรียนรู้ร่วมกันในวิถีชีวิตประจำวัน มีความอบอุ่น(มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530) ส่วนในด้านสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมความรู้เป็นเลิศเพื่อให้บัณฑิตมีความเชี่ยวชาญ เข้าถึงแก่นความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้นั้น สถาบันต้องจัดบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ที่เกี่ยวกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้องโดยสะท้อนความก้าวหน้าทางวิชาการที่เกิดจากการวิจัย และ/หรือการร่วมสัมมนาเพื่อแก้ปัญหาสังคม รวมทั้งการวางแผนและกำหนดนโยบายในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จำเป็น เช่น ทุนสนับสนุนการวิจัย หรืองบประมาณสถาบันเทคโนโลยีการศึกษาและสารสนเทศเป็นต้น(ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2543)

3.2 กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความคิด(Thinking)

การนำเสนอกระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความคิด จะได้เสนอภาพสรุป ก่อน หลังจากนั้นจะได้นำเสนอรายละเอียดเพิ่มเติมต่อเนื่องกันไป

กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความคิด (Thinking)				
	ความคิด-พื้นฐาน	ความคิด-ก้าวหน้า	ความคิด-เชิงรุก	ความคิด-เป็นเลิศ
หลักสูตร การศึกษา	เพื่อให้บัณฑิต สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และ ประเมินผลได้ หลักสูตร ประกอบด้วยมวล ประสบการณ์ที่ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปประกอบ อาชีพชั้นสูง และ วิเคราะห์วิจารณ์ ได้	เพื่อให้บัณฑิตมี ความคิด สร้างสรรค์ สามารถคิดใหม่ได้ อย่างทันสมัย หลักสูตรที่ ครอบคลุม วิชาการที่เสริม สร้างความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ ทำให้นักศึกษามี โลกทัศน์กว้าง และจัดรายวิชาที่ พัฒนาให้บัณฑิตมี ความใฝ่รู้และ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์	เพื่อให้บัณฑิตมี ความคิดเชิงรุก มียุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ สามารถ คิดไปข้างหน้าและ คิดได้เอง หลักสูตรที่เน้น การพัฒนา นักวิชาการและ นักวิชาชีพที่มี ความรู้ ความสามารถ ระดับสูงใน สาขาวิชาต่างๆ มองเห็นความ เชื่อมโยงของ สาระความรู้	เพื่อให้บัณฑิตเป็น ผู้ที่มีความคิดรวบ ยอดและสามารถ ตกผลึกทาง ความคิดได้ หลักสูตร การศึกษาต้องมี เนื้อหาหลักซึ่งทั้ง ทางทฤษฎีและ การปฏิบัติเฉพาะ ทางตามสาขา อาชีพ โดยมี เนื้อหาเกี่ยวกับ ระเบียบวิธีวิจัย
การจัดการเรียน การสอน	จัดการเรียนการ สอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับ ธรรมชาติ เนื้อหา วิชา และระดับ ของผู้เรียนในการ กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักคิดวิเคราะห์	จัดการเรียนการ สอนโดยประสบ การณ์จริงเพื่อให้ ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์ สังเคราะห์ นวัตกรรม และ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ได้	มีกระบวนการ เรียนรู้ที่สร้างความเป็น ผู้นำทาง วิชาการและ วิชาชีพ ผู้สอน เปลี่ยนบทบาทเป็น ให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์เป็น รู้จัก คิดไปข้างหน้า เพื่อให้สามารถ ค้นคว้าด้วย ตนเอง	เพื่อกระตุ้นให้ ผู้เรียนมีความช่าง สังเกต ช่างคิด เพื่อต่อยอด ความคิดเดิมให้ เกิดเป็นความคิด ใหม่ได้
กิจกรรมนักศึกษา	จัดกิจกรรมที่ให้ นิสิต นักศึกษา	การจัดเวทีวิพากษ์ วิจารณ์ อภิปราย	จัดประชุมสัมมนาใน ระดับนานาชาติ ที่	จัดประชุมสัมมนา ระดับชาติ ระดับ

	อาจารย์ได้ ตระหนัก เข้าใจ รับรู้ และร่วมกัน วิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาและเห็น ความจำเป็นที่ จะต้องปรับปรุง แก้ไขปัญหา	เพื่อฝึกทักษะการ แสดงความคิดเห็น และสร้าง บรรยากาศ ประชาธิปไตย อย่างสร้างสรรค์	เกี่ยวกับศาสตร์ที่ เกี่ยวข้อง รวมทั้ง การจัดเวทีเพื่อฝึก ทักษะการแสดง ความคิดเห็นของ นักศึกษา	นานาชาติ เพื่อฝึก ทักษะการแสดง ความคิดเห็นและ การเสนอผลงาน วิจัยของผู้เรียน กิจกรรมกลุ่มที่ ส่งเสริมการคิด
สิ่งแวดล้อม	ให้ความสำคัญกับ นักศึกษา ระดับพื้นฐานให้ มากขึ้น และ เสริมสร้าง บรรยากาศใน สถาบันให้เอื้อต่อ การพัฒนาบัณฑิต ในอุดมคติ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ นิสิต/นักศึกษาคิด วิเคราะห์ปัญหาใน สถาบันและสังคม	มีอุปกรณ์การ เรียนการสอนที่ ทันสมัย เช่น เทคโนโลยี การศึกษาและ เทคโนโลยีการ สนเทศ มีการ บริหารที่คล่องตัว เพื่อความสะดวก รวดเร็ว	จัดศูนย์การเรียน ที่เหมาะสมในแต่ละ ศาสตร์ เพื่อให้ มีกระบวนการ เรียนรู้ด้วยตนเอง ของศาสตร์นั้นๆ	จัดประชุมสัมมนา ระดับชาติ ระดับ นานาชาติ เพื่อฝึก ทักษะการแสดง ความคิดเห็น และ การเสนอผลงาน วิจัยของผู้เรียน บริการที่เอื้อต่อ การเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและ อภิปรายทั้งใน และนอกสถาบัน

ก) ความคิด-พื้นฐาน (Thinking-Basic)

ด้านหลักสูตรการศึกษา เพื่อสร้างความคิดพื้นฐานให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลได้ สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดหลักสูตรการศึกษาที่ประกอบด้วยมวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ (General core course) เพื่อนำไปประกอบอาชีพขั้นสูง (Concentration areas) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ (Electives) ผู้เรียนกำหนดและดำเนินการเองเพื่อสร้างความสามารถ พัฒนาจิตสำนึกและค่านิยมของตนเอง (Co-curriculum activities) และหลักสูตรจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นอิสระ มีเหตุมีผลเป็นระบบ และมีทักษะในการใช้วิจารณ์ญาณในการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูล องค์ความรู้ และเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เสริมศรี ไชยศร, สรุพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง, 2543; วินัย วีระวัฒนานนท์, 2543)

ด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างความคิดพื้นฐานให้แก่บัณฑิตเพื่อให้บัณฑิตสามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลได้ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติ เนื้อหาวิชา และระดับของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีที่เน้นการเรียนแบบมุ่งให้เกิดความคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการแก้ปัญหา ตลอดจนทักษะในการกลั่นกรองหรือย่อยข้อความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จะต้องปรับจากการได้ยิน ได้ฟัง และจดจำ ไปเป็นการเรียนด้วยการมีข้อสงสัย และการค้นคว้าหาความจริง(พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543; จรัส สุวรรณเวลา, 2545)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดบูรณาการกิจกรรมและกิจกรรมนักศึกษากับการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน ซึ่งการจัดได้ทั้งกิจกรรมที่นักศึกษาเป็นผู้กระทำเอง เช่น สโมสรนักศึกษา ชมรม กิจกรรมที่คณะหรือสาขาวิชาเป็นผู้จัด เช่น การฝึกงานที่อยู่นอกเหนือหลักสูตร การจัดตั้งบริษัทจำลอง สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาเพื่อส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มนิสิต/นักศึกษาในการวิเคราะห์ปัญหา โดยใช้สถานการณ์หรือข่าวสารจริงให้นิสิต/นักศึกษา/อาจารย์ ตระหนัก เข้าใจ รับรู้ และร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ปัญหา ให้มองเห็นความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530; สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความคิดพื้นฐานให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญกับนักศึกษา โดยจัดสภาพแวดล้อมระดับพื้นฐานให้มากขึ้น ด้วยการมองทั้งระบบและต้องคำนึงถึงโอกาสทางการศึกษาของประชาชน เพราะการสร้างบัณฑิตต้องอาศัยการพัฒนาบ่มเพาะมาตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และเสริมสร้างบรรยากาศในสถาบันให้เอื้อต่อการพัฒนาบัณฑิตในอุดมคติ เช่น การจัดโครงการพิเศษต่างๆ โดยให้นักศึกษาเป็นเจ้าของโครงการ เช่น การจัดนิทรรศการ การอภิปราย การแสดงละครที่เสริมสร้างปัญหา ความคิด ความเชื่อมั่น รวมทั้งการส่งเสริมให้นิสิต/นักศึกษาวเคราะห์ปัญหาในสถาบัน เป็นต้น (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530; สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

ข) ความคิด-ก้าวหน้า (Thinking-Advance)

ด้านหลักสูตรการศึกษา ที่สร้างความคิดก้าวหน้าให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดใหม่ได้อย่างทันสมัย สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดสร้างหลักสูตรการครอบคลุมวิชาการด้านสังคมวิทยา ปรัชญา พฤติกรรมศาสตร์ วัฒนธรรม และวิชาที่เกี่ยวข้องสุนทรียภาพ เพราะเป็นวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทำให้นักศึกษามีโลกทัศน์ สถาบันอุดมศึกษาควรจัดรายวิชาบัณฑิตอุดมคติไว้ในหลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตให้มีความใฝ่รู้ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์(มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530; ไพโรจน์ วิฑูรพาณิชย์, 2545)

ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความคิดก้าวหน้าให้แก่บัณฑิต เพื่อให้บัณฑิตมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดใหม่ได้ทันสมัย สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดสติปัญญาความคิดที่เป็นอิสระ ความคิดสร้างสรรค์ การมีเหตุ มีผล และความใฝ่รู้ ส่งเสริมผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วยกัน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนที่เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น การรับฟังความเห็นที่แตกต่าง และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งจัดการเรียนการสอนโดยประสบการณ์จริงในโลกของความเป็นจริง โดยให้ผู้เรียนได้โต้แย้งโต้แย้ง

จากการเรียนรู้ไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์นวัตกรรม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ได้(วินัย วีระวัฒน์านนท์, 2543; จริส สุวรรณเวลา, 2545)

ส่วนด้านกิจกรรมนักศึกษา ที่เสริมสร้างความคิดก้าวหน้าให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดกิจกรรมนักศึกษาในลักษณะของการจัดเวทีวิพากษ์วิจารณ์ อภิปราย ถกเถียง เพื่อฝึกทักษะการแสดงความคิดเห็น และสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยเชิงสร้างสรรค์ โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสดูการแสดงความคิดเห็น เสนอผลการวิจัยของผู้เรียน รวมทั้งการสร้างแนวร่วมในการดำเนินการจากกลุ่มผู้นำนิสิตนักศึกษาและกลุ่มผู้นำอื่น ๆ(ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, มปป; ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543) ในด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความคิดก้าวหน้าให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาควรจะต้องมีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น เทคโนโลยีการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ และการบริการที่คล่องตัว รวดเร็ว สะดวก ไม่ซับซ้อน และเสียเวลาในการจัดการ ขณะเดียวกันสถาบันจะต้องมีห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ เป็นแหล่งที่รวบรวมข้อมูลทางวิชาการ ทั้งตำรา วารสาร วิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ทั้งรูปแบบที่เป็นเอกสารและอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีสัดส่วนเพียงพอกับนักศึกษา(ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2545)

ค) ความคิด-เชิงรุก (Thinking-Proactive)

การสร้างหลักสูตรที่เน้นการพัฒนานักวิชาการและนักวิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ได้อย่างอิสระ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการได้อย่างต่อเนื่อง อาจจัดเป็นหลักสูตรของตนเองเป็นการเฉพาะ หรือจัดทำเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันที่อยู่ในและต่างประเทศ โดยคำนึงถึงทิศทางความก้าวหน้าทางวิชาการและความต้องการของประเทศด้วยการนำทรัพยากรและองค์ความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจากฝ่ายต่างๆมาร่วมคิดและจัดทำหลักสูตรอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้หลักสูตรจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้กว้าง ทันสมัย และมองการณ์ไกล มองเห็นความเชื่อมโยงของสาระความรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ประเทศ และโลก และระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนการติดตามข่าวสารในทุกด้านอยู่อย่างสม่ำเสมอและทันทั่วทั้งที่ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544; วินัย วีระวัฒน์านนท์, 2543)

ด้านการจัดการเรียนการสอน ที่เสริมสร้างให้บัณฑิตมีความคิดเชิงรุก เพื่อให้มียุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ สามารถคิดไปข้างหน้าและคิดได้เอง สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดสติปัญญา ความคิดที่เป็นอิสระ ความคิดสร้างสรรค์ การมีเหตุผล และความใฝ่รู้ ต้องมีเนื้อหาวิชาหรือกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม ชุมชน และประเทศ รวมทั้งผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญในการจัดระบบการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เป็น รู้จักคิด รู้วิธีเรียนเพื่อให้สามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้(ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2543; วินัย วีระวัฒน์านนท์, 2543)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา ที่เสริมสร้างความคิดเชิงรุกให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาควรจัดการประชุมสัมมนาในระดับนานาชาติ และระดับชาติที่เกี่ยวกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดเวทีวิพากษ์วิจารณ์ อภิปราย ถกเถียง เพื่อฝึกทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาในวงวิชาการที่กว้างขวางและเป็นสากลยิ่งขึ้น(ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2543)

ด้านสภาพแวดล้อม ที่เสริมสร้างความคิดเชิงรุกให้แก่บัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาควรจัดศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละศาสตร์ เพื่อให้มีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของศาสตร์นั้น ๆ (ไพฑูรณ์ สีนลารัตน์, 2543)

ง) ความคิด-เป็นเลิศ (Thinking-Excellent)

ด้านหลักสูตรการศึกษา ที่สร้างความคิดเป็นเลิศให้แก่บัณฑิต เพื่อจะให้เป็นผู้ที่มีความคิดรวบยอดและสามารถตกผลึกทางความคิดได้นั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ต้องมีเนื้อหาหลักซึ่งทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติเฉพาะทางตามสาขาอาชีพ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย และพัฒนาทักษะในการคิดที่เป็นระบบ มีการค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ และพัฒนาทักษะในการวิจัยเพื่อการพัฒนาทางปัญญา การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนากระบวนการทำงาน(วินัย วิระพัฒนานนท์, 2543) โดยจัดการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความช่างสังเกต ช่างคิด เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะการต่อยอดความรู้เดิมให้เกิดเป็นความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาต่อไป ส่วนในด้านกิจกรรมนักศึกษา และการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความคิดดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาควรจัดการประชุมสัมมนาทั้งระดับชาติ ระดับนานาชาติ การจัดเวทีเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ อภิปราย ถกเถียง เพื่อฝึกทักษะการแสดงความคิดเห็น การเสนอมุมมองใหม่ และการเสนอผลงานวิจัยที่เกิดจากการสร้างหรือค้นพบองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียน(ไพฑูรณ์ สีนลารัตน์, 2543)

3.3 กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความสามารถ (Skill)

การนำเสนอกระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความสามารถ จะได้นำเสนอเป็นการวางภาพรวมก่อน หลังจากนั้นจะได้นำเสนอรายละเอียดเพิ่มเติมต่อเนื่องกันไป

กระบวนการผลิตบัณฑิตด้านความสามารถ (Skill)				
	ความสามารถ-พื้นฐาน	ความสามารถ-ก้าวหน้า	ความสามารถ-เชิงรุก	ความสามารถ-เป็นเลิศ
หลักสูตรการศึกษา	มุ่งพัฒนาบัณฑิตอย่างสมดุลทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีงามโดยมีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม	จัดหลักสูตรที่มีความหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีการจัดการศึกษาทางไกล	เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะขั้นสูงในการประกอบอาชีพสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและปรับปรุงการทำงานให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้	มุ่งสร้างผู้นำในการพัฒนาวิชาการหรือวิชาชีพและเป็นแบบอย่างต่อชุมชนและประเทศได้
การจัดการเรียนการสอน	ดำเนินการสอนให้มีรูปแบบการ	ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เกิด	นำเสนอสิ่งที่ได้ค้นคว้าและส่ง	ค้นหาความรู้โดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์

	เรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน การสอนต้องมียุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะและแก้ปัญหาในอาชีพ และเพื่อพัฒนาจิตสำนึกและภูมิธรรมในฐานะมนุษย์และพลเมืองของสังคมไทย	ความอยากรู้และเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ ผู้สอนกำหนดหัวข้อให้นักศึกษาทำรายงาน และกำหนดการสอนแบบกลุ่มย่อย ส่งเสริมให้เรียนรู้สร้างงานได้ด้วยตนเอง	เสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในการเชื่อมโยงความรู้ในสาขาวิชากับวิชาในสาขาอื่นมองเห็นผลกระทบของการพัฒนาวิชาการที่มีต่อคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเสนอสาระด้วยการพูดและการเขียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง/ทำวิจัย พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาร่วมกับสถานประกอบการในโครงการพิเศษ ประเภทต่างๆ เพื่อการปฏิบัติได้จริง
กิจกรรมนักศึกษา	ควรบูรณาการกิจกรรมของกิจการนักศึกษากับการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน เช่น ชมรมหรือกิจกรรมที่คณะหรือสาขาวิชาเป็นผู้จัดการศึกษาที่อยู่นอกเหนือหลักสูตร	ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ปฏิบัติจริง เรียนรู้ในสถานการณ์จริง ส่งเสริมทักษะในกาใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานได้ถูกต้อง	เพิ่มพูนทักษะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งส่งเสริมโครงการกิจกรรมร่วมในทางสาขาวิชาชีพและหลายสถาบัน	การมีส่วนร่วมกับชุมชน หรือการพัฒนา ร่วมกับหน่วยงานอื่น ได้แก่ ภาคธุรกิจ เอกชน หน่วยงานต่างๆ ในการร่วมมือจัดการศึกษาและการผลิตบัณฑิต
สิ่งแวดล้อม	จัดสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งจัดวัสดุอุปกรณ์ที่มีความทันสมัย จัดบรรยากาศและกิจกรรมต่างๆ ทางด้านวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม และกีฬา	สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดปัจจัยด้านอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น ห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย	พัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของนักศึกษาโดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้า มีการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน ที่เอื้อต่อศาสตร์ในแต่ละสาขาวิชา เพื่อให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองในศาสตร์นั้นๆ	จัดอุปกรณ์การเรียน บรรยากาศ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะในด้านการค้นคว้าวิจัย รวมทั้งการเรียนรู้จากสภาพจริงของสังคม

ก) ความสามารถพื้นฐาน (Skill-Basic)

กระบวนการผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่มีความสามารถปฏิบัติได้ขั้นพื้นฐาน ดดยสามารถปฏิบัติงานได้ตามวิชาชีพนั้นๆ มีกระบวนการเสนอแนะดังนี้

ด้านหลักสูตรการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม โดยสาระของหลักสูตรมุ่งพัฒนาบัณฑิตอย่างสมดุล ทั้งความรู้ ความสามารถ ความดีงาม โดยมีความรู้ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสม(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

การจัดการเรียนการสอน ควรจัดกระบวนการพัฒนาทักษะในการสอนของอาจารย์ ให้สามารถดำเนินการสอนให้มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เน้นการเรียนการสอนให้ปฏิบัติได้ โดยฝึกการปฏิบัติงาน ทำโครงการ ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อ ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมากขึ้น เช่น การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)(พันธศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543) นอกจากนี้ การสอนต้องมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาทักษะและภูมิปัญญาในอาชีพ ในฐานะแรงงานทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อพัฒนาจิตสำนึกและภูมิธรรมในฐานะมนุษย์และพลเมืองของสังคมไทย(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา ควรบูรณาการกิจกรรมและกิจการนักศึกษากับการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจจัดได้ทั้งกิจกรรมที่นักศึกษาเป็นผู้กระทำเอง เช่น สโมสรนักศึกษา ชมรม หรือ กิจกรรมที่คณะหรือสาขาวิชาเป็นผู้จัด เช่น การฝึกงานที่อยู่นอกเหนือจากหลักสูตร (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530)

ด้านสิ่งแวดล้อม สถาบันอุดมศึกษาควรสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการพัฒนาบัณฑิต เช่น จัดสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น การจัดโครงการพิเศษต่างๆ มหัทักศึกษาเป็นเจ้าของงาน เช่น การจัดนิทรรศการ การอภิปราย เป็นต้น(มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2530) รวมทั้งการจัดกาวัสดุอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยและเพียงพอเป็นที่ “ประทับใจ” จัดบรรยากาศและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริม และเอื้ออำนวยในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา(อดุลย์ วิริยะเวชกุล, 2541)

ข) ความสามารถก้าวหน้า (Skill-Advanced)

กระบวนการผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่มีความสามารถปฏิบัติได้ขั้นก้าวหน้า โดยสามารถปรับปรุง พัฒนางาน และแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ที่ดีขึ้นนั้น มีรายละเอียดเสนอ ดังนี้

ด้านหลักสูตรการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาควรจัดรูปแบบหลักสูตรที่มีความหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน โดยไม่จำกัดวัน เวลา สถานที่ เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (life-long) โดยใช้ระบบเทคโนโลยีการสอนแบบใหม่ เพื่อช่วยให้เกิดความหลากหลายและการเข้าถึงการศึกษา ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง(Self management learning) รวมทั้งการศึกษาทางไกล (Distance learning) (จรัส สุวรรณเวลา, 2540)

ด้านการจัดการเรียนการสอน ปรับเปลี่ยนกระบวนการศึกษาจาก "การสอน" เป็นการเรียน โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเกิดความอยากรู้ และเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2540) หรือผู้สอนใช้วิธีการเรียนโดยกำหนดหัวข้อให้นักศึกษาทำรายงาน กำหนดการสอนแบบกลุ่มย่อย(อดุลย์ วิริยะเวชกุล, 2543)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้ในสถานการณ์จริง และส่งเสริมทักษะในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานได้ถูกต้อง (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2543)

ด้านสิ่งแวดล้อมสถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดปัจจัยด้านอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น ห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย (ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์, 2543)

ค) ความสามารถ-เชิงรุก (Skill-Proactive)

กระบวนการผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่มีความสามารถปฏิบัติได้เชิงรุก โดยสามารถสร้างงานใหม่และทำได้ด้วยตนเองนั้น หลักสูตรการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะขั้นสูงในการประกอบอาชีพ นอกเหนือไปจากความรู้ด้านทฤษฎีได้อย่างเพียงพอ ให้สามารถประกอบพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถพัฒนาอาชีพได้ตลอดเวลา รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและปรับปรุงการทำงานให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ โดยสถาบันอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอน ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ในสาขาวิชากับสาขาวิชาอื่น และมองเห็นผลกระทบของการพัฒนาวิชาการที่มีต่อคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม (วินัย วีระพัฒนานนท์, 2543)

ด้านกิจกรรมนักศึกษา สถาบันควรส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษาได้เพิ่มพูนทักษะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ส่งเสริมการดำเนินโครงการกิจกรรมร่วมในหลายสาขาวิชาชีพ และหลายสถาบัน (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543) โดยสถาบันจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของนักศึกษา เช่น การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากการศึกษาหรือการวิจัยค้นคว้า การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ รวมทั้งการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้อต่อศาสตร์ในแต่ละสาขาวิชา เพื่อให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองในศาสตร์นั้น ๆ (ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์, 2543)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริวรรณ (2547) ได้ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีผลต่อการจ้างงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบระดับความพึงพอใจของนายจ้าง/ผู้ประกอบการ/ ผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยทักษิณที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานประกอบการของนายจ้าง ผลการศึกษาพบว่า นายจ้าง/ผู้ประกอบการ/ผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตของมหาวิทยาลัยทักษิณในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.85) องค์ประกอบหลักที่นายจ้างมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และมนุษยสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.96) อันดับที่สอง คือด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ นายจ้างมีความพึงพอใจระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.95) และอันดับที่ 3 คือด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาการ/วิชาชีพ นายจ้างมีความพึงพอใจระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.69) สำหรับองค์ประกอบย่อยที่นายจ้างมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตของมหาวิทยาลัยทักษิณมากที่สุด ได้แก่ ความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบต่องานที่ทำและ

อุทิศเวลา ความขยันหมั่นเพียรและกระตือรือร้นในการทำงาน การปฏิบัติงานตามกฎระเบียบของหน่วยงาน สำหรับองค์ประกอบย่อยที่นายจ้างมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตของมหาวิทยาลัยทักษิณน้อยที่สุด ได้แก่ ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ (ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ) ความสามารถในการวางแผนการทำงาน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และความสามารถในการทำงานเป็นทีม สรุปภาพรวมที่ได้จากการวิจัยนี้พบว่า นายจ้าง/ผู้ประกอบการ/ผู้ใช้บัณฑิต ได้สะท้อนภาพลักษณ์ คุณลักษณะสำคัญของบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยทักษิณมีความสอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ ในการผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยทักษิณที่กำหนดไว้ว่า บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยทักษิณเป็นผู้รอบรู้ สู้งาน และมีประสบการณ์เชิงปฏิบัติ ผลสำเร็จของการหล่อหลอมดังกล่าวเกิดจากการจัดโปรแกรมการศึกษา การจัดรายวิชาศึกษาทั่วไป การพัฒนากิจการนิสิต บุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบกันเป็นสิ่งแวดลอมทางการศึกษาและวัฒนธรรมอันสมบูรณ์ โดยข้อมูลระดับความพึงพอใจของนายจ้าง แสดงถึงแนวโน้มที่บัณฑิตมหาวิทยาลัยทักษิณจะได้รับโอกาสต้องการขยายสัญญาจ้างสูง โดยมีค่าสหสัมพันธ์ (r) = 0.78 หรือ r^2 = 0.62

รุ่งรัตน์ (2553) ได้ศึกษาความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานที่มีต่อคุณลักษณะของบัณฑิตสาขา การหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง คุณลักษณะที่บัณฑิตมีค่อนข้างน้อยกว่าประการอื่น ๆ เช่นความรู้เรื่องกฎหมายการพิมพ์และเทคโนโลยีการพิมพ์ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การทำวิจัย การใช้คอมพิวเตอร์ ความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน ความมั่นคงทางอารมณ์ ความละเอียดรอบคอบ และความคิดริเริ่มในงานความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานประเภทหนังสือพิมพ์ กับประเภทนิตยสารที่มีต่อคุณลักษณะปัจจุบันของบัณฑิตสาขาการหนังสือพิมพ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาการหนังสือพิมพ์ ที่หัวหน้าหน่วยงานต้องการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก และมีบางประการที่ต้องการในระดับมากที่สุด เช่น ความรู้เรื่องสถานการณ์ปัจจุบัน ความสามารถในการจับประเด็นข่าวหรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจ การสื่อข่าวและการเขียนข่าว การใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องแม่นยำ การแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างเป็นระบบ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้เป็นนิจ เป็นต้น

สุคนธา ทองบริสุทธิ์ (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในความคิดเห็นของนิสิต คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ตามความคิดเห็นของนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการสอน ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านการให้คำปรึกษา ซึ่งจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย นิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 - 6 ปีการศึกษา 2552 รวมจำนวน 402 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลของการวิจัย พบว่า นิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เห็นว่าอาจารย์มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในแต่ละด้านและโดยรวมมากที่สุด เพศชายและหญิงมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน และศึกษาอยู่

ในระดับต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นิสิตที่ศึกษาอยู่ในระดับต่างกันมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ด้านความสามารถในการสอน และด้านคุณธรรมและจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง เมื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกัน มีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ด้านบุคลิกภาพ และด้านการให้คำปรึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

อุษณีย์ และคณะ(2551) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง ในปีการศึกษา พ.ศ. 2547 – 2549 โดยศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ในปีพ.ศ. 2547-2549 จำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยการปรับปรุงมาจากแบบสอบถามความพึงพอใจต่อสมรรถนะของบัณฑิตที่สร้างขึ้นโดย คณะทำงานของส่วนพัฒนาการศึกษาของสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และแบบสอบถามความพึงพอใจของบัณฑิต วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test Independent ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตที่สำเร็จจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง ที่ปฏิบัติในหน่วยงาน ของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และ หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์เทียบเท่าปริญญาตรี (ต่อเนื่อง 2 ปี)โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระหว่างหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตและหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์เทียบเท่าปริญญาตรี(ต่อเนื่อง 2 ปี)เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยรวม แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ